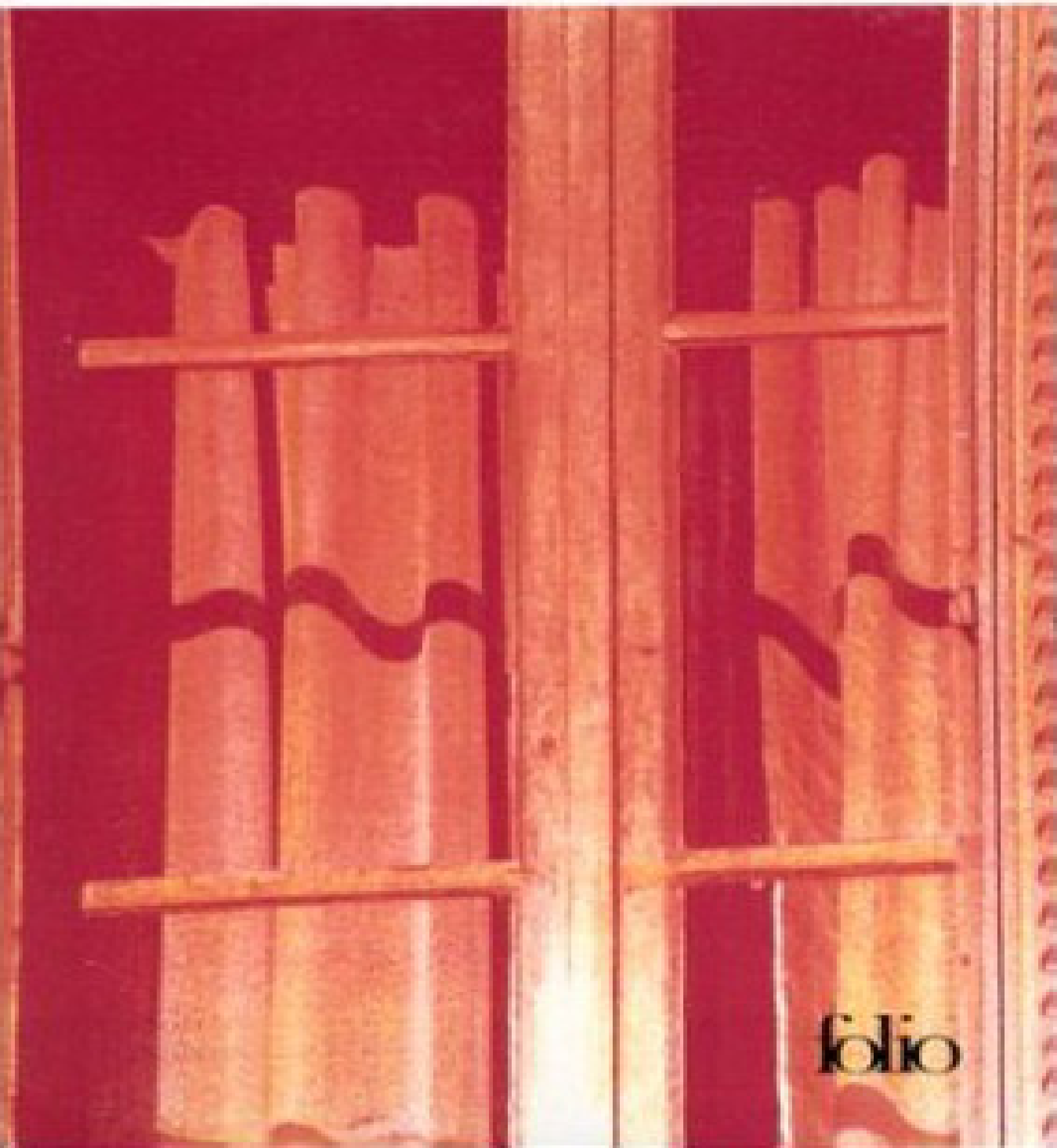
Annie Ernaux

La honte

ANNIE ERNAUX

UTANÇ

GALLIMARD

Dil, gerçek değildir.
Bu, evrende var olma biçimimizdir.

Paul Auster
icadıYalnızlığın

Babam, Haziran ayının bir Pazar günü, öğleden sonra erken saatlerde annemi öldürmeye çalıştı. Her zamanki gibi öğlen 12:45'te ayine gitmiştim. Savaş sonrası yeniden yapılanmanın tamamlanmasını beklerken inşa edilen geçici binalardan oluşan ticaret bölgesinde dükkan açmış olan fırıncıdan birkaç kek getirmem gerekiyordu. Eve geldiğimde, en güzel Pazar kıyafetlerimi çıkarıp yıkanması kolay bir elbise giydim. Müşteriler gittikten ve bakkalın kepenkleri kapandıktan sonra, muhtemelen radyo açıkken yemek yedik, çünkü o saatte, Yves Deniaud'un sürekli önemsiz suçlarla suçlanan ve titrek sesli bir hakim tarafından gülünç cezalara çarptırılan küçük bir suçluyu canlandırdığı *"Mahkeme* " adlı bir komedi programı vardı. Annem kötü bir ruh halindeydi. Oturur oturmaz babamla başlattığı tartışma, tüm yemek boyunca durmadı. Bulaşıklar toplandı, masa örtüsü silindi, o ise her zaman olduğu gibi, kafe, bakkal ve üst kata çıkan merdivenlerin arasına sıkışmış küçük mutfakta bir aşağı bir yukarı yürüyerek babamı azarlamaya devam etti. Babam masada oturmuş, tepkisiz bir şekilde, başını pencereye çevirmişti. Aniden, şiddetli bir şekilde titremeye ve nefes nefese kalmaya başladı. Ayağa kalktı ve annemi yakalayıp kafeye sürüklediğini, boğuk ve yabancı bir sesle bağırdığını gördüm. Yukarı koştum ve kendimi yatağıma attım, başımı yastığa gömdüm. Sonra annemin "Kızım!" diye bağırdığını duydum. Sesi kafenin yanındaki bodrumdan geliyordu. Aşağı koştum ve ciğerlerimin en üstünden "Yardım!" diye bağırdım. Loş bodrumda, babam annemi omuzlarından veya boynundan tutardı. Diğer elinde ise her zamanki yerinde duran kütükten çektiği budama bıçağı vardı. O andan itibaren sadece hıçkırmalar ve ağlamalar hatırlıyorum. Sonra üçümüz mutfağa geri döndük. Babam pencerenin yanında, annem sobanın yanında, ben de merdivenlerin dibinde oturuyordum. Kontrolsüzce ağlıyordum. Babam normale dönmemişti; elleri titriyordu ve sesi yabancıydı. Sürekli, "Neden ağlıyorsun? Sana hiçbir şey yapmadım." diyordu. Söylediğim bir şeyi hatırlıyorum: "Bana kötü şans getireceksin [(1)] ." Annem, "Hadi ama, bitti." derdi. Sonrasında üçümüz de çevredeki kırsalda bisiklet turuna çıktık. Geri döndüğümüzde, ebeveynlerim

her Pazar akşamı yaptıkları gibi kafeyi yeniden açtılar.O günden sonra hiçbir şey tekrar konuşulmadı.

15 Haziran 1952'ydi. Çocukluğumun ilk kesin ve net tarihiydi. Ondan önce, sadece kara tahtaya ve defterlere yazılmış gün ve tarihler vardı.

Daha sonra birkaç adama, "Babam ben on iki yaşıma girmek üzereyken annemi öldürmeye çalıştı" dedim. Bunu söyleme isteği, onların sinirlerini bozduğumu gösteriyordu. Bunu duyduktan sonra hepsi sustu. Bir şeyleri yanlış yaptığımı, bunu duymaya dayanamadıklarını anladım.

Bu sahneyi ilk kez yazıyorum. Bugüne kadar, bir günlükte bile bunu yapmanın imkansız olduğunu düşünüyordum. Sanki ceza getirecek yasak bir eylem gibi. Belki de bir daha asla hiçbir şey yazamama cezası. (Şimdi, eskisi gibi yazmaya devam ettiğimi, korkunç bir şey olmadığını fark etmek bir tür rahatlama.) Şimdi bile, bu anlatıyı yazmayı başardığımdan beri, bunun sıradan bir olay olduğu, ailelerde hayal ettiğimden daha sık yaşandığı izlenimine sahibim. Belki de herhangi bir hikayeyi yazma eylemi, en dramatik olanı bile normalleştiriyor. Ama bu sahneyi, sevgililerimle paylaştığım cümleler dışında, kelimeler veya cümleler olmadan bir imge gibi hep içimde taşıdığım için, onu tanımlamak için kullandığım kelimeler yabancı, neredeyse uyumsuz görünüyor. Başkaları için bir sahne haline geldi.

Başlamadan önce her detayı hatırlayabileceğimi düşünmüştüm. Aslında sadece atmosferi, herkesin mutfaktaki pozisyonunu ve söylenen birkaç kelimeyi hatırladım. Tartışmanın ilk sebebinin ne olduğunu, annemin hâlâ beyaz tezgahtar bluzunu mu giydiğini yoksa yürüyüşe hazırlanırken mi çıkardığını veya ne yediğimizi artık bilmiyorum. Pazar sabahına dair, ayin, fırın ve benzeri rutinlerin ötesinde, kesin bir anım yok; ancak daha sonra diğer olaylar için de yapacağım gibi, çoğu zaman olayın gerçekten gerçekleşmesinden önceki zamana geri dönmek zorunda kalıyordum. Bununla birlikte, beyaz puantiyeli mavi elbisemi giydiğimden eminim, çünkü onu giymeye devam ettiğim iki yaz boyunca, giyerken "İşte bu günün elbisesi" diye düşünürdüm. Hava durumundan da eminim: güneş, bulut ve rüzgar karışımı.

O pazar gününden sonra, yaşadığım her şeyle aramda bir filtre gibi davrandı. Oyun oynadım, kitap okudum, her zamanki gibi işlerime devam ettim, ama hiçbir şeyin içinde değildim. Her şey yapaylaşmıştı. Daha önce sadece bir kez okuyarak öğrendiğim dersleri aklımda tutmakta zorlanıyordum. Hiçbir şeye odaklanmayan, artan bir farkındalık, kendi doğal rahatlığına dayanan kayıtsız, öğrencivari tavrımın yerini almıştı.

Yargılanamayacak bir sahneydi. Beni çok seven babam, yine beni çok seven annemi öldürmek istemişti. Annem babamdan daha dindar olduğu, mali işleri yönettiği ve metreslerimle görüştüğü için, bana bağırdığı gibi babama da bağırmasını doğal karşılamak zorundaydım. Ortada hiçbir yanlışlık veya suç yoktu. Tek yapmam gereken babamın annemi öldürmesini ve hapse girmesini engellemekti.

Bana öyle geliyor ki, o sahnenin tekrar yaşanmasını aylarca, belki de yıllarca bekledim, tekrar olacağından emindim. Müşterilerin varlığı beni rahatlatıyordu; akşamları ve pazar öğleden sonraları yalnız kaldığımız anlardan korkuyordum. Aralarındaki en ufak ses yükselmesinde tetikteydim, babamı, yüzünü, ellerini izliyordum. Her ani sessizlikte, yaklaşan bir felaketi hissediyordum. Okulda, eve döndüğümde trajedinin çoktan gerçekleşmiş olduğunu görüp görmeyeceğimi merak ediyordum.

Birbirlerine sevgi gösterisinde bulunduklarında, bir gülümsemeyle, anlamlı bir kahkahayla veya bir şakayla, sanki o sahneden önceki zamana geri dönmüş gibi hissettim. Sahnenin kendisi "kötü bir rüya"dan başka bir şey değildi. Sonraki saatte, bu sevgi gösterisinin sadece o an için anlam ifade ettiğini ve gelecek için hiçbir garanti sunmadığını anladım.

O sıralarda radyoda sık sık tuhaf bir şarkı çalardı; bir barda aniden çıkan bir kavgayı canlandıran ve taklit eden bir şarkıydı bu: bir sessizlik anı olurdu, bir ses "İğne düşse duyulurdu" gibi bir şey fısıldardı, sonra bağırışlar ve anlamsız cümleler patlak verirdi. Her seferinde endişeye kapılırdım. Bir gün amcam okuduğu polisiye romanı bana uzattı: "Baban cinayetle suçlanıp suçsuz bulunsa ne derdin?" Tamamen buz kestim. Henüz yaşanmamış bir trajedinin sahnesini görmeye devam ettim.

Bu bir daha asla tekrarlanmadı. Babam on beş yıl sonra, yine Haziran ayının bir Pazar günü vefat etti.

Bunu ancak şimdi fark ediyorum: Belki de anne babam Pazar günkü olayları, babamın yaptıklarını konuşmuş, bir açıklama ya da bahane bulmuş ve her şeyi unutmaya karar vermişlerdir. Belki de seviştikten sonra bir gece. Bu düşünce, o zamanlar düşünülmeyen diğer tüm düşünceler gibi, artık çok geç. Artık bana hizmet edemez, sadece yokluğuyla Pazar gününün benim için ne kadar tarifsiz bir dehşet olduğunu ölçmeme yardımcı olabilir.

Ağustos ayında, bazı İngilizler Fransa'nın güneyindeki ıssız bir yol kenarına kamp kurdular. Ertesi sabah, öldürülmüş halde bulundular: baba Sir Jack Drummond, karısı Lady Ann ve kızları Elisabeth. En yakın çiftlik, İtalyan kökenli Dominici ailesine aitti ve oğulları Gustave, başlangıçta üç cinayetten de suçlandı. Dominici ailesi Fransızcayı kötü konuşuyordu; Drummond'lar belki daha iyi konuşuyordu. İngilizce ve İtalyancadan sadece " *dışarıya yaslanmayın* " ve trenlerde "ne pas se pencher au-dehors" (dışarıya yaslanmayın) yazısının altında yazılı olan " *e pericoloso sporgersi* " (tehlikeli) ifadelerini biliyordum. İnsanlar, varlıklı kişilerin otelde kalmak yerine yıldızların altında uyumayı tercih etmelerini garip buluyordu. Kendimi, anne babamla birlikte yol kenarında ölü olarak hayal ettim.

O yıldan iki fotoğrafım var. Biri ilk komünyon törenimde çekilmiş. Siyah beyaz, karton bir kitapçığa yapıştırılmış, kıvrımlarla kabartılmış ve yarı saydam bir tabaka ile kaplanmış bir "sanat fotoğrafı". İçinde fotoğrafçının imzası var. Dolgun, pürüzsüz bir yüze, yüksek elmacık kemiklerine ve geniş burun deliklerine sahip yuvarlak bir buruna sahip bir kızı tasvir ediyor. Kalın çerçeveli, açık renkli gözlükleri elmacık kemiklerinin ortasına kadar sarkıyor. Gözleri kameraya dikkatle bakıyor. Kısa, perma yapılmış saçları, başlığının altından ve önünden görünüyor; başlığın altından, çenesinin altına gevşekçe bağlanmış bir duvak sarkıyor. Dudaklarının köşesinde küçük, çekingen bir gülümseme beliriyor. Perma ve gözlükleri nedeniyle yaşından daha büyük görünen, ciddi bir küçük kızın yüzü. Diz çökmüş bir şekilde dua kürsüsünde duruyor, dirsekleri yastıklı desteğe dayalı, büyük elleri, küçük parmağında yüzük olan elleri, yanağının altında kenetlenmiş ve dua kitabının üzerine düşen bir tesbihle çevrili, eldivenleri dua kürsüsünün üzerinde duruyor. Figür belirsiz, biçimsiz, kemeri, başlığı gibi gevşekçe bağlanmış müslin elbisesi içinde. Bu küçük rahibenin kıyafetinin altında bir beden yokmuş izlenimi veriyor, çünkü onu hayal edemiyorum, hele ki şu anki bedenimi hissettiğim gibi hissedemiyorum. Buna rağmen, bugün de aynı şeyin var olduğu düşüncesi karşısında şaşkınlık duyuyorum.

Bu fotoğraf 5 Haziran 1952 tarihine ait. 1951'deki resmi ilk komünyon törenimde değil, -nedenini artık hatırlamıyorum- bir yıl sonra aynı kıyafetle tekrarlanan "yemin yenileme" töreninde çekilmişti.

Diğer fotoğrafta, küçük ve dikdörtgen olanında, babamla birlikte saksılarla süslenmiş alçak bir duvarın önündeyim. Fotoğraf, Ağustos 1952'nin sonlarında, muhtemelen deniz kenarındaki gezinti yolunda (fotoğrafta görünmüyor), Lourdes'e düzenlenen bir gezi sırasında Biarritz'de çekilmiş. Boyum 1.60 metreden fazla olamaz, çünkü başım babamın omzunun biraz üzerinde; babam 1.73 metre boyundaydı. Saçlarım üç ay içinde uzamış ve başımın etrafına sarılmış bir kurdeleyle tutturulmuş

kabarık bir taç oluşturmuştu. Fotoğraf çok bulanık, savaş öncesinde ebeveynlerimin bir okul fuarında kazandığı kutu şeklindeki kamerayla çekilmiş. Yüzüm ve gözlüklerim zor seçiliyor, ancak geniş bir gülümseme görünüyor. Hristiyan okullarındaki gençlik festivalinde giydiğim üniforma olan beyaz bir etek ve bluz giyiyorum. Üzerine de kolları içeri sokulmamış bir ceket. Burada, kalçalarda dar, sonra genişleyen etek yüzünden ince ve düz görünüyorum. Bu kıyafetle ufak tefek bir kadına benziyorum. Babam koyu renk bir ceket, açık renk bir gömlek ve pantolon, koyu renk bir kravat takmış. Her zamanki gibi endişeli bir ifadeyle, neredeyse hiç gülümsemiyor. Muhtemelen bu fotoğrafı sakladım çünkü diğerlerinden farklı olarak, olduğumuzdan farklı bir şey gibi görünüyorduk: şık insanlar, tatilciler. Her iki fotoğrafta da ağzımı açıp gülümsemiyorum, çünkü dişlerim yamuk ve hasarlı.

Bütün düşüncelerim kaybolana kadar bu fotoğraflara bakıyorum, sanki onlara bakarak, bir gün Biarritz'de fotoğrafçının dua kürsüsünde babasıyla birlikte olan o kızın bedenine ve zihnine bir şekilde girebilirmişim gibi. Yine de, eğer onları daha önce hiç görmemiş olsaydım, bana ilk kez gösterilselerdi, bunun ben olduğuma inanmazdım. ("Bu benim" kesinliği, kendimi tanıma imkansızlığı, "bu ben değilim.") Aralarında sadece üç ay var. İlki Haziran başından, ikincisi Ağustos sonundan. Biçim ve kalite olarak çok farklı oldukları için vücut şeklimde ve görünüşümde kesin bir değişiklik olduğunu göstermiyorlar, ancak bana göre bunlar iki zamansal işaret: biri, çocukluğun sonundaki İlk Komünyon, onu kapatıyor; diğeri ise asla utanmaktan vazgeçmeyeceğim zamanın başlangıcı. Belki de bu, bir tarihçi gibi, o yaz boyunca kesin bir dönemi belirleme arzusundan ibaret. ("O yaz" veya "on ikinci yaşımın yazı" demek, şu anki 95 yazının benim için romantik bir şey olmadığı gibi, o yazı da bir gün "o yaz" ifadesinin çağrıştırdığı büyülü vizyona dönüşeceğini hayal bile edemediğim bir şeyi romantikleştirmektir.) O yıla dair maddi izler olarak elimde şunlar da var: II. Elizabeth'in siyah beyaz bir kartpostal fotoğrafı. Bunu bana, taç giyme töreni kutlamaları için sınıfıyla birlikte İngiltere'ye giden, Le Havre'den anne babamın bir arkadaşı olan küçük bir kız vermişti. Arkasında, kartı aldığımda zaten orada olan küçük, kahverengi bir leke vardı ve bu beni iğrendiriyordu. Kartla her karşılaştığımda lekeyi düşünüyordum. II. Elizabeth profilden, uzaklara bakarken, kısa siyah saçları geriye taranmış, dudakları koyu rujla kalınlaştırılmış halde gösteriliyor. Sol eli bir kürke yaslanmış, sağ eli ise bir yelpaze tutuyor. Bana güzel görünüp

görünmediğini hatırlamıyorum. Belki de bu soru hiç akla gelmemişti, çünkü o kraliçeydi.

Küçük, kırmızı deri bir dikiş seti; makas, tığ, biz vb. aksesuarları çıkarılmış, okulda daha kullanışlı olduğu için masa altlığına tercih ettiğim bir Noel hediyesi.

Lourdes'e düzenlenen gezi sırasında anneme gönderdiğim, Limoges Katedrali'nin içini gösteren bir kartpostal. Arka yüzünde büyük harflerle: "Limoges'te otel çok güzel, buraya birçok yabancı geliyor. Kocaman sevgiler," ve adım ile "Baba" yazıyor. Adresi babam yazmış. Posta damgası 22 Ağustos 1952.

Lourdes'un surlarla çevrili kalesi. Pireneler Müzesi'ni gösteren, ziyaret ettiğimizde satın almak zorunda kaldığım bir kartpostal kitapçığı.

"Voyage à Cuba" şarkısının notaları, kapağında küçük tekneler bulunan, şarkıyı söyleyen veya çalan sanatçıların isimlerini taşıyan, iki sayfalık mavi bir nota kağıdıydı: Patrice ve Mario, Étienne kardeşler, Marcel Azzola, Jean Sablon ve diğerleri. Şarkıyı özellikle sevmiş olmalıyım, çünkü sözlerini edinmek istiyordum ve annemi, onun gözünde anlamsız ve her şeyden önce okulda öğrenmek için gereksiz olan bir şeyi satın almak için para vermeye ikna etmeyi başardım. O yazın hitleri olan *"Ma p'tite folie"* ve *"Mexico* "dan bile daha gereksizdi, ki Lourdes gezisinde otobüs şoförlerinden biri bu şarkıları mırıldanıyordu.

Komünyon fotoğrafında eldivenlerimin altında olan ayin kitabı, Dom Gaspard Lefebvre – Bruges tarafından yazılmış, " *Roma Akşam Ayini Kitabı"* başlıklı bir kitaptır. Her sayfa, kitabın ortasında yer alan "Ayin Sıradanlığı" bölümü hariç, Latince ve Fransızca olmak üzere iki sütuna ayrılmıştır; bu bölümde sağ sayfa tamamen Fransızca, sol sayfa ise Latincedir. Başlangıçta, "1951'den 1968'e Kadar Zamansal ve Değişken Bayramların Litürjik Takvimi" yer almaktadır. Kitap zamansız görünüyor ve birkaç yüzyıl önce yazılmış gibi duruyor, bu nedenle tarihler oldukça

garip. Tekrar tekrar geçen kelimeler benim için anlaşılmaz kalıyor, örneğin "Sır", "Aşamalı", "İbranice" (bunları anlamaya çalıştığımı hatırlamıyorum). Bu kitabı karıştırırken, ezoterik bir dilde yazılmış gibi görünen derin bir şaşkınlık, hatta huzursuzluk hissi beni sarıyor. Tüm kelimeleri tanıyorum ve *Agnus Dei'nin* geri kalanını veya başka kısa bir duayı bakmadan ezberden okuyabilirim, ancak her Pazar ve bayram gününde, belki de coşkuyla, ayin metnini tekrar tekrar okuyan, bunu yapmamayı günah sayan o kızda kendimi tanıyamıyorum. Fotoğraflar 52 yaşındaki bedenimin kanıtı olduğu gibi, taşınmalar sırasında korunması da önemsiz olmayan ayin kitabı, benim olan ama artık deneyimleyemediğim dini dünyanın tartışılmaz maddi kanıtıdır. Hayatımda her zaman var olan iki arzu olan aşk ve seyahatten bahseden **Voyage à Cuba*'* yı okurken aynı huzursuzluğu hissetmiyorum. Memnuniyetle şu sözleri mırıldandım: " *İki erkek ve iki kızdık / Küçük bir tahta köprüde / Adı Nina-Gentille'di / Ve Küba'ya gidiyorduk."*

Birkaç gündür, Haziran ayındaki o Pazar gününün sahnesiyle yaşıyorum. Yazdığımda, net bir şekilde, belirgin renkler ve şekillerle görmüştüm; sesleri duyabiliyordum. Şimdi ise, paralı bir televizyon kanalında dekodersiz izlenen bir film gibi, soluk, tutarsız ve sessiz. Kelimelere dökmek anlamsızlığını değiştirmedi. 1952'den beri olduğu gibi, hâlâ aynı: delilik ve ölümle ilgili bir şey; hayatımdaki olayların çoğunu, acı derecelerini ölçmek için sürekli olarak ona benzettim, ama kıyaslanabilecek bir şey bulamadım.

Eğer, çeşitli işaretlerden –yazılı satırları tekrar gözden geçirme ihtiyacı, başka bir şey yapmanın imkansızlığı– anladığım kadarıyla bir kitaba başlıyorsam, her şeyi baştan açığa vurma riskini almışım demektir. Ama açığa çıkan tek şey ham gerçektir. Yıllarca donmuş olan bu sahneyi harekete geçirmek, içimdeki kutsal, ikonik statüsünden arındırmak istiyorum (örneğin, beni yazmaya ittiğine, kitaplarımın kalbinde yer aldığına dair inancım bunun kanıtıdır).

Psikanalizden veya aile psikolojisinden hiçbir şey beklemiyorum; bunların temel sonuçlarını çoktan kolayca çıkardım: baskıcı anne, boyun eğmesini ölümcül bir hareketle paramparça eden baba ve benzeri. "Bu bir

aile travması" veya "çocukluğun tanrıları o gün yıkıldı" demek, o an aklıma gelen ifadenin ancak dile getirebileceği, *felakete yol açabilecek bir sahneyi anlatmaya yetmez.* Burada soyut kelimeler benim kavrayışımın ötesinde kalıyor.

Dün, her gün gazete bayisinin dağıtımcısının anne babama getirdiği 1952 tarihli *Paris-Normandie* gazetesine bakmak için Rouen Arşivlerine gittim. Haziran sayısını açmak *bana tekrar kötü şans getirecekmiş* gibi, daha önce hiç cesaret edemediğim bir şeydi bu. Merdivenlerden yukarı çıkarken, korkutucu bir karşılaşmaya doğru gidiyormuş gibi hissettim. Belediye binasının tavan arasındaki bir odada, bir kadın bana 1952'nin tüm sayılarını içeren iki büyük siyah defter getirdi. [1] Ocak'tan itibaren incelemeye başladım. 15 Haziran anını ertelemek, o tarihten önceki masum günlere geri dönmek istedim.

İlk sayfanın sağ üst köşesinde Peder Gabriel'in hava tahminleri vardı. Altına ne oyun ne de yürüyüş planı yazabildim. Bulutların, güneşli anların, sağanakların, zamanın geçişini işaret eden bu serüvende yer almıyordum.

Bahsedilen olayların çoğuna aşinaydım—Çinhindi Savaşı, Kore Savaşı, Orléansville isyanları, Pinay Planı—ama bunları özellikle 1952'ye bağlayamazdım, muhtemelen hayatımın daha sonraki bir döneminde ezberlemiştim. "Saigon'da plastik patlayıcı yüklü altı bisiklet infilak etti" ve "Duclos, devlet güvenliğini tehlikeye attığı için Fresnes'te hapsedildi" olaylarını 1952'deki kendimle ilişkilendiremiyordum. Stalin, Churchill ve Eisenhower'ın benim için Yeltsin, Clinton veya Kohl kadar canlı olması bana garip geldi. Hiçbir şeyi tanıyamadım. Sanki o zamanı daha önce yaşamamıştım.

Pinay'ın fotoğrafına bakarken, Giscard d'Estaing'e olan benzerliğine hayran kaldım; ama bu, günümüzdeki, harap haldeki Giscard d'Estaing değil, yirmi yıl önceki Giscard d'Estaing'di. "Demir perde" ifadesi beni özel okuldaki sınıfıma götürdü; öğretmenimiz bizden perdenin arkasındaki Hristiyanlar için tesbihin onluğunu okumamızı istemişti ve ben de erkeklerin ve kadınların kendilerini üzerine attıkları devasa bir metal duvar görmüştüm.

France-Soir'in*Ancak,* arka sayfalarında uzun zamandır yer alanlara benzer mizah çizgi romanı *Poustiquet'i* ve günün şakasını hemen tanıdım; acaba beni güldürdü mü diye merak ettim, örneğin şu: "Balıkçı, oltaya takılıyorlar mı? - Ah! Hayır efendim, bunlar küçük balıklar ve tehlikeli değiller." Ayrıca, Rouen'e varmadan önce sinemalarda gösterilen filmlerin reklamlarını ve isimlerini de tanıdım *: Capri Aşıklar, Karım Harika* , vb.

Her gün tüyler ürpertici haberler vardı: kruvasan yerken aniden ölen iki yaşında bir çocuk, buğday tarlasında oynayan oğlunun bacaklarını ezen bir çiftçi, Creil'de üç çocuğu öldüren savaş topu. En çok okumak istediğim de bunlardı.

Tereyağı ve süt fiyatları manşetlerdeydi. Şap hastalığıyla ilgili haberler, çiftçi eşleriyle ilgili yazılar ve Lapicrine ve Osporcine gibi veteriner ürünlerinin reklamları, kırsal yaşamın öne çıktığını gösteriyordu. Tanıtılan pastil ve şurupların sayısına bakılırsa, insanlar ya çok öksürüyorlardı ya da doktora danışmadan sadece bu ürünlerle kendilerini tedavi ediyorlardı.

Cumartesi sayısında "Hanımlar İçin" başlıklı bir bölüm vardı. Bazı ceket stilleri ile Biarritz fotoğrafında giydiğim ceket arasında belirsiz bir benzerlik fark ettim. Ama bunun dışında, ne annemin ne de benim o şekilde giyinmiş olmadığımızdan ve aynı fotoğraftaki yarı düzleştirilmiş perma saç modelimin önerilen saç stilleri arasında olmadığından emindim.

14 Haziran Cumartesi - 15 Haziran Pazar tarihli sayıya ulaştım. Ön sayfada şu duyuru yer alıyordu: “Buğday hasadı tahmini %10 arttı – Le Mans 24 Saat yarışında favori yok. Paris'te Bay Jacques Duclos uzun uzun sorgulandı – 10 günlük aramadan sonra küçük Joëlle'in cesedi anne babasının evinin yakınlarında bulundu. Komşusu tarafından lağım çukuruna atılmıştı ve komşusu suçu itiraf etti.”

Gazeteleri daha fazla okumak istemiyordum. Arşivdeki merdivenlerden inerken, oraya sanki 1952 tarihli gazetedeki sahneyi bulmaya gidiyormuşum gibi geldiğimi fark ettim. Daha sonra, şaşkınlıkla bunun Le Mans pistinde arabaların yorulmak bilmeden kükrediği sırada gerçekleştiğini düşündüm. İki görüntünün yan yana gelmesi benim için akıl almazdı. O pazar dünyada meydana gelen milyarlarca olayın hiçbirinin,

beni hayranlıkla doldurmadan o sahnenin yanına konulamayacağını fark etmeden önce. Sadece o gerçekti.

, Paris-Normandie gazetesini incelerken memnuniyetle not aldığım etkinlikler, filmler ve reklamların listesi duruyor.*Önümde* Bu tür bir belgeden kazanacağım hiçbir şey yok. 1952'de çok fazla araba veya buzdolabı olmadığını ve Lux'un o dönemde yıldızların tercih ettiği tuvalet sabunu olduğunu not etmek, 1990'larda bilgisayarları, mikrodalga fırınları ve dondurulmuş gıdaları listelemekten daha ilginç değil. Şeylerin sosyal dağılımı, sadece var olmalarından daha anlamlıdır. 1952'de, başkalarının banyosu varken lavaboda akan suyun olmaması önemliydi; bugün, başkaları Agnès B.'den alışveriş yaparken Froggy'den alışveriş yapmak önemli. Gazeteler yalnızca dönemler arasındaki farklılıkların toplu göstergelerini sunar.

Benim için önemli olan, kendim ve çevremdeki dünya hakkında düşünmek için kullandığım kelimeleri yeniden keşfetmek. Benim için normal ve kabul edilemez, hatta düşünülemez olanı ifade etmek. Ama 1995'teki ben, sadece küçük kasabasını, ailesini ve özel okulunu tanıyan, sınırlı bir kelime dağarcığına sahip olan 1952'deki kıza geri dönemiyor. Ve önünde yaşanacak engin bir zaman vardı. İnsanın kendi benliğine dair gerçek bir hafızası yoktur.

O zamanki gerçekliğime ulaşmak için, içinde hapsolduğum ve çelişkilerini fark etmeden hayatımı yönlendiren, beni şekillendiren çevreleri, okulu, aileyi, bölgeyi tanımlayan yasaları ve ritüelleri, inançları ve değerleri araştırmaktan başka kesin bir yolum yok. Beni oluşturan dilleri ortaya çıkarmak: dinin sözcükleri, ebeveynlerimin jestler ve nesnelerle bağlantılı sözcükleri, *Le Petit Écho de la mode* veya *Les Veillées des chaumières'de okuduğum romanlar.* Bu sözcükleri, bazıları hala üzerimde ağırlıklarını koruyor, kullanarak, Haziran ayındaki o Pazar gününün sahnesi etrafında, on iki yaşında olduğum ve delirdiğimi sandığım dünyanın metnini yeniden yapılandırmak ve yeniden inşa etmek.

Doğal olarak, bir anlatı söz konusu olmayacak; çünkü anlatı, gerçeği aramak yerine onu üretecektir. Hafızanın imgelerini sadece toplayıp yazıya

dökmeyeceğim, onları farklı yaklaşımlara tabi tutarak aydınlatılacak belgeler olarak ele alacağım. Kısacası, kendimin bir etnoloğu olacağım.

(Belki de bunların hepsini yazmak gerekli değil, ama yazma koşullarımı net bir şekilde anlamaya çalışmadan yazmaya başlayamam.)

Bunu yaparak, on iki yılımın anlatılmaz sahnesini yasaların ve dilin genelliğine dönüştürmeyi hedefliyor olabilirim. Belki de hâlâ o çılgın ve ölümcül şeyle ilgili, artık okunamaz hale gelmiş bir dua kitabındaki o sözlerle içime üflenen, yansımamın herhangi bir voodoo töreninin yanına koyduğu bir ritüel: *al ve oku, çünkü bu senin için dökülecek olan bedenim ve kanım.*

Haziran 1952'de, Seine Nehri'nin sağ kıyısında, Le Havre ve Rouen arasında, belirsiz ama *evrensel olarak* anlaşılan Pays de Caux bölgesinden hiç ayrılmamıştım. Bunun ötesinde belirsizlik başlıyor *;* ufka doğru bir kol hareketiyle aynı kayıtsızlık ve orada yaşamanın akıl almaz fikriyle kuşatılmış Fransa'nın ve dünyanın geri kalanı. Orada size rehberlik edebilecek bir aileniz yoksa, organize bir tur dışında Paris'e gitmek imkansız görünüyor. Metroya binmek, fuardaki hayalet trene binmekten daha korkutucu ve uzun ve zorlu bir öğrenme süreci gerektiren karmaşık bir deneyim gibi görünüyor. *Bir yeri* bilmeden bir yere gidilemeyeceğine dair genel bir inanç ve *her yere gitmekten korkmayanlara derin bir hayranlık var.*

Yakınımızdaki iki büyük şehir olan Le Havre ve Rouen, daha az endişe uyandırıyor; her aile anısının, günlük konuşmanın bir parçası. Birçok işçi sabah gidip akşam "Micheline" treniyle geri dönüyor. Le Havre'den daha yakın ve daha büyük olan Rouen'de *her şey var* : büyük mağazalar, her türlü rahatsızlık için uzmanlar, birkaç sinema, yüzme öğrenmek için kapalı bir yüzme havuzu, Kasım ayında bir ay süren Saint-Romain fuarı, tramvaylar, çay salonları ve insanların hassas ameliyatlar, detoks tedavileri ve elektrokonvülsif terapi için götürüldüğü büyük hastaneler. İnşaat işinde işçi olarak çalışmadığınız sürece, kimse oraya günlük kıyafetleriyle gitmiyor. Annem beni yılda bir kez göz muayenesi ve gözlük almak için oraya götürüyor. Bu fırsatı güzellik ürünleri ve "Y'de bulamayacağın" eşyalar almak için kullanıyor. Gerçekten evde olmak gibi değil, çünkü kimseyi tanımıyorsunuz. İnsanlar daha iyi giyiniyor ve konuşuyor gibi görünüyor. Rouen'de, modernlik, zekâ ve genel olarak jest ve konuşma kolaylığı açısından belirsiz bir şekilde "geride" kaldığınızı hissediyorsunuz. Benim için Rouen, tefrika romanlar ve moda dergileri gibi geleceğin sembollerinden biri.

1952'de kendimi Y'nin dışında hayal edemezdim. Sokakları, dükkanları, sakinleri; benim için Annie D. ya da "küçük D." idi. Benim için başka bir

dünya yoktu. Her konuşma Y'yi içeriyordu; kendimizi ve arzularımızı okulları, kilisesi, hediyelik eşya dükkanları, festivalleriyle ilişkilendirerek tanımlıyorduk. Le Havre ve Rouen arasında yer alan yedi bin nüfuslu bu kasaba, insanların büyük çoğunluğu için "Şu sokakta yaşıyor, şu kadar çocuğu var, şu yerde çalışıyor" diyebileceğimiz, ayin saatlerini, Leroy sinemasının açılış saatlerini, en iyi pastaneyi veya en dürüst kasabını söyleyebileceğimiz tek yerdi. Ailem orada doğmuştu ve onlardan önce de komşu köylerde onların anne ve babaları ve dedeleri doğmuştu; gerek mekân gerekse zaman açısından daha kapsamlı bilgiye sahip olduğumuz başka bir kasaba yoktu. Annemin köy okulundan eve dönerken ekmek aldığı, bizim evimizin yanındaki evde elli yıl önce kimin yaşadığını biliyorum. Annemle babamın tanışmadan önce neredeyse evlenecekleri kadın ve erkeklerle karşılaşıyorum. "Buralı olmayanlar" ise hakkında hiçbir şey bilmediğimiz, tarihi bilinmeyen veya doğrulanamayan ve bizim tarihimizi bilmeyen kişilerdir. Bretonlar, Marsilyalılar veya İspanyollar —"bizim gibi" konuşmayan herkes, farklı derecelerde yabancı olarak kabul edilir.

(Bu şehri adlandırmak – daha önce yaptığım gibi – burada benim için imkansız; çünkü burası, Rouen'den Le Havre'ye trenle veya N15 karayoluyla arabayla giderken geçilen, haritada işaretlenmiş coğrafi bir yer değil. Burası, geri döndüğümde beni hemen tüm düşüncelerimi, neredeyse tüm kesin anılarımı alıp götüren, sanki beni tekrar yutacakmış gibi bir uyuşukluğa sürükleyen isimsiz bir başlangıç noktası.) Y.'nin 52. yüzyıldaki topografyası.

1940'taki Alman ilerleyişi sırasında çıkan yangınla harap olan ve ardından Normandiya'nın geri kalanı gibi 1944'te bombalanan şehir merkezi şu anda yeniden inşa ediliyor. İnşaat alanları, boş arsalar ve tamamlanmış betonarme binaların (zemin katlarında modern dükkanlar bulunan iki katlı binalar), geçici kışlaların ve savaştan kurtulan eski binaların (belediye binası, Leroy sineması, postane ve pazar yerleri) bir karışımını sunuyor. Kilise yandı ve belediye binası meydanındaki bir topluluk salonu onun yerini aldı: Ayin, sahnede, salonda veya salonu çevreleyen galeride oturan insanların önünde kutlanıyor.

Merkezin etrafında, çok katlı tuğla veya taş evler ve kaldırımlarla çevrili, kapılarla ayrılmış, noterlerin, doktorların, yöneticilerin ve benzerlerinin yaşadığı müstakil mülklerin bulunduğu, asfalt veya kaldırım

döşeli sokaklar uzanır. Kamu ve özel okullar da burada, birbirlerinden oldukça uzakta yer almaktadır. Burası artık merkez değil, ama hala şehir. Bunun ötesinde, sakinlerinin merkeze giderken "şehre" veya hatta "Y'ye" gittiklerini söyledikleri mahalleler bulunur. Merkez ile mahalleler arasındaki sınır coğrafi olarak belirsizdir: kaldırımların sonu, daha fazla eski ev (yarı ahşap, en fazla iki veya üç odalı, su tesisatı olmayan ve tuvaletleri dışarıda olan), sebze bahçeleri, bir bakkal/kafe/kömür dükkanı dışında giderek azalan dükkanlar ve toplu konut projelerinin ortaya çıkışı. Ancak pratikte herkes için açıktır: merkez, terlik veya tulumla alışverişe gitmeyeceğiniz yerdir. Merkezden uzaklaştıkça mahallelerin değeri azalır, villalar daha az yaygınlaşır ve ortak avlulu ev blokları daha sık görülür. Toprak yolları, yağmur yağdığında çamurlu hale gelen yerleri ve setlerin ardındaki tarlalarıyla en ücra bölgeler zaten kırsal kesimin bir parçasıdır.

Uzun ve dar Clos-des-Parts bölgesi, şehir merkezinden Cany köprüsüne kadar, Rue de la République ve Champ-de-Courses bölgeleri arasında uzanır. Şehir merkezinden geçen Route du Havre'den Cany köprüsüne uzanan Rue du Clos-des-Parts, bölgenin ana caddesidir. Annemin ve babamın dükkanı, caddenin alt kısmında, yani "şehre doğru yukarı çıkarken" dediğimiz yerde, Rue de la République'e bağlanan taş döşeli bir ara sokağın köşesinde yer alıyor. Bu da şehir merkezindeki özel okula gitmek için Rue de la République veya Rue du Clos-des-Parts'ı kullanabileceğim anlamına geliyordu, çünkü ikisi de paralel uzanıyor. Tamamen farklılar. Geniş, taş döşeli ve baştan sona kaldırımlarla çevrili Rue de la République, yirmi beş kilometre uzaklıktaki kıyıya ve plajlara giden arabalar ve otobüsler tarafından kullanılıyor. Üst kısmında, sakinleri tanınmayan, hatta yüzlerinden bile bilinmeyen görkemli villalar bulunmaktadır. Alt kısımda bir Citroën garajı, doğrudan sokağa açılan birkaç sıra ev ve bir bisiklet tamirhanesinin varlığı, buranın asil karakterinden hiçbir şey eksiltmez. Köprüye varmadan önce, sağda, demiryolu hattının altında, biri siyah suyla, diğeri yüzeyindeki yosunlar nedeniyle yeşil suyla dolu iki devasa havuz ve aralarında dar bir toprak geçit bulunmaktadır. Burası demiryolu göleti, Y.'nin öldüğü yer; şehrin diğer ucundan kadınlar burada boğulmaya geliyor. Yoğun bir çitle kaplı bir toprak setle ayrıldığı için Rue de la République'den görünmediğinden, sanki onun bir parçası değilmiş gibi duruyor.

Rue du Clos-des-Parts dar, engebeli, kaldırımsız, dik inişli ve keskin virajlı bir sokaktır ve çoğunlukla akşamları Le Havre yoluna ulaşmak için bisikletle gelen işçiler tarafından kullanılır. Öğleden sonraları ise kırsalın sessizliği ve uzaktan gelen sesleri duyulur. Yanında atölyeleri olan müteahhitlere ait birkaç villa ve çalışanlara ve işçilere ait birçok eski, sıralı, tek katlı ev bulunur. Rue du Clos-des-Parts, arabaların giremediği dört dolambaçlı yoldan, hipodroma kadar uzanan ve büyük ölçüde düşkünler evinin hakim olduğu geniş Champ-de-Courses bölgesine erişim sağlar. Burası, eski evlerin önünde çitler ve bahçelerle çevrili, düşük gelirli, büyük ailelerin ve yaşlı sakinlerin diğer yerlere göre daha fazla yaşadığı gölgeli bir alandır. Rue de la République'den Champ-de-Courses'un patikalarına kadar, üç yüz metreden daha kısa bir mesafede, zenginlikten yoksulluğa, kent yaşamından kırsal yaşama, geniş alanlardan kapalı mekanlara geçilir. Hakkında hiçbir şey bilinmeyen korunaklı insanlardan, hakları, yiyecek ve içecekleri bilinen ve yatma saatleri bilinen insanlara geçilir.

(Çocukluğumda hiç düşünmediğim, sadece içinden geçtiğim sokakları, tek bir kurala bağlı kalarak ilk kez tarif etmek, içerdikleri sosyal hiyerarşiyi anlaşılır kılmaktır. Neredeyse bir saygısızlık duygusu: anıların yumuşak topoğrafyasını, tüm izlenimleri, renkleri, imgeleri (Villa Edelin! Mavi mor salkımlar! Champ-de-Courses'un böğürtlen çalılıkları!), onu büyüsünü bozan, ancak apaçık gerçeği hafızanın kendisi tarafından sorgulanamayan sert çizgilerle değiştirmek: 1952'de, çimenlerin ve çakıllı yolların arkasındaki yüksek cephelere bakmak, sakinlerinin *bizim gibi olmadığını anlamam için yeterliydi.*)

Bizim bölgemizde hala şu anlama geliyor: 1) mahalle 2) Ebeveynlerimin evi ve iş yeri, ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı.

Bakkal, hırdavatçı ve kafe, Rue de la République'den Rue du Clos-des-Parts'a uzanan bir arazi üzerinde, her iki ucunda daha yeni, iki katlı bir tuğla bina bulunan, sarı ve kahverengi boyalı eski, alçak, yarı ahşap evlerden oluşan bir grubun içinde yer almaktadır. Biz bu sokağa bakan bölümde yaşıyoruz, ayrıca avlumuzdan geçme hakkına sahip yaşlı bir bahçıvan da burada oturuyor. Üstünde tek bir yatak odası bulunan bakkal, daha yeni tuğla binada yer almaktadır. Ön kapı ve bir dükkan cephesi Rue du Clos-

des-Parts'a bakarken, ikinci bir dükkan cephesi avluya bakmaktadır ve bu avlu, mülkün daha rustik kısmında bulunan kafeye erişim için tek giriştir. Bakkaldan dört oda açılmaktadır: mutfak, kafe alanı, kiler ve "arka oda" olarak adlandırılan bir depo odası; hepsi birbirine bağlıdır ve avluya açılmaktadır (bakkal ve kafe arasında kalan mutfak hariç). Zemin kattaki hiçbir oda özel kullanıma açık değil, hatta mutfak bile; mutfak genellikle müşteriler için bakkal ile kafe arasında geçiş yolu görevi görüyor. Kafe ile mutfak arasında kapı olmaması, anne babamın müşterilerle iletişim halinde kalmasını ve müşterilerin radyo dinlemesini sağlıyor. Mutfaktan, soldaki yatak odasına ve sağdaki çatı katına erişim sağlayan küçük bir çatı odasına çıkan spiral bir merdiven var. Bu odada, genellikle annem ve benim kullandığımız, babamın ise sadece geceleri kullandığı lazımlık bulunuyor (gündüzleri, müşteriler gibi, avludaki tahtalarla çevrili bir fıçı olan pisuvarı kullanıyor). Bahçedeki tuvaleti yazın biz, yıl boyunca da müşteriler kullanıyor. Hava güzel olduğunda, dışarı çıkabildiğim zamanlar dışında, tek bir ampulle aydınlatılan merdivenlerin tepesinde kitap okuyor ve ödevlerimi yapıyorum. Oradan, korkulukların arasından her şeyi görebiliyorum, kimse beni görmüyor.

Avlu, ev ile iş yerleri arasında geniş, toprak bir yol gibi bir alan oluşturuyor. Bu binaların arkasında tavşan kulübeleri bulunan bir baraka, çamaşırhane, ofis, tavuk kümesi bulunan bir alan ve küçük bir çimenlik alan yer alıyor.

(Mayıs sonu ya da Haziran başlarında, gösteriden önce bir akşam buradayım. Ödevimi bitirdim, her yerde büyük bir huzur var. Geleceğe dair bir his duyuyorum. Odamda *Meksika* ve *Küba Yolculuğu* şarkılarını avaz avaz söylerken hissettiğim aynı duygu, önümüzdeki hayatın tüm bilinmezliklerinden kaynaklanan duygu.)

Şehirden döndüğümüzde ve marketin sokağa doğru hafifçe çıkıntı yaptığını görmeye başladığımızda, annem şöyle dedi: *"Kaleye vardık.* " (Hem gurur hem de alaycı bir tonda.)

Dükkan, pazar öğleden sonraları hariç, yıl boyunca sabah 7:00'den akşam 9:00'a kadar kesintisiz olarak açıktır; pazar öğleden sonraları ise bakkal akşama kadar kapalı kalırken, kafe akşam 6:00'da yeniden açılır. Müşterilerin geliş gidişleri, yaşam tarzları ve çalışma programları, hem kafede (erkekler için) hem de bakkalda (kadınlar için) rutinlerimizi belirler. Günün sürekli uğultusu arasında, öğleden sonra kısa bir sessizlik molası.

Annem bu zamanı yatağını düzeltmek, dua etmek veya bir düğme dikmek için kullanır; babam ise evimizin yakınında kiraladığı büyük bir sebze bahçesiyle ilgilenmeye gider.

Annemin ve babamın müşterilerinin neredeyse tamamı, Rue du Clos-des-Parts ve Rue de la République'in alt kısımlarından, Champ-de-Courses bölgesinden ve demiryolu hattının ötesine uzanan yarı kırsal, yarı endüstriyel bir alandan geliyordu. Bu bölge, annemin gençken çalıştığı ve daha sonra yerini bir giyim atölyesi ve bir kuş kafesi fabrikasına bırakan bir fabrikanın adını taşıyan Corderie bölgesini de içeriyor. Yukarıdaki demiryolu hattına paralel tek bir sokak, fabrikaların yanından geçerek, kafes üretimi için kullanılan yüzlerce tahtanın yüksek yığınlar halinde istiflendiği bir düzlüğe çıkıyor. Burası ailemizin yaşadığı mahalle: Annem gençliğinden evlenene kadar burada yaşadı ve erkek kardeşlerinden biri, iki kız kardeşi ve annesi hala burada yaşıyor. Büyükannemin teyzelerimden biri ve kocasıyla birlikte yaşadığı ev, halat fabrikasının eski kantini ve soyunma odasıydı: yerden yüksekte, beş odalı, zemini kayan ve yankılanan, elektriği olmayan bir baraka. Yeni yılın ilk gününde , tüm aile büyükannemin yaşadığı odada toplanırdı; yetişkinler masanın etrafında içki içip şarkı söyler, çocuklar ise duvara yaslanmış yatakta otururlardı. Çocukluğumun ilk yıllarında pazar günleri annem beni büyükannemi öpmeye götürür, sonra da amcam Joseph'in evine giderdik. Orada kuzenlerimle tahta platformlar üzerindeki dev salıncakta oynar, Le Havre'ye doğru giden trenleri izler, ellerimizi sallar veya karşılaştığımız *erkek çocuklarla şakalaşırdık* . Sanırım 1952'den sonra oraya sadece ara sıra giderdik.

Şehir merkezinden Clos-des-Parts bölgesine, oradan da Corderie'ye inmek, Fransızcanın iyi konuşulduğu bir yerden, kötü konuşulduğu bir yere geçmek gibidir; yani, yaşa, mesleğe ve sosyal yükselme arzusuna bağlı olarak değişen oranlarda lehçeyle karışmış bir Fransızca. Büyükannem gibi yaşlılar arasında neredeyse saf olan lehçe, ofis çalışanları arasında sadece ifadeler ve ses tonlamasıyla sınırlı kalıyor. Herkes, hatta sık sık kullananlar bile, lehçenin çirkin ve eski moda olduğunu kabul ediyor ve bunu "Ne söyleyeceğimizi gayet iyi biliyoruz, ama böyle daha hızlı" diyerek haklı çıkarıyorlar. İyi konuşmak çaba gerektirir, kendiliğinden gelen kelimenin yerine başka bir kelime aramak, hassas nesnelerle uğraşıyormuş gibi daha hafif, daha temkinli bir ton benimsemek gerekir. Çoğu yetişkin "Fransızca konuşmayı" gerekli görmez, sadece gençler için iyi bir şey olarak görür.

Babam sık sık "Benim vardı" veya "Benimdi" der; onu düzelttiğimde ise yapmacık bir şekilde heceleri ayırarak "bizim vardık" der ve her zamanki tonuyla "istersen" diye ekler; bu tavizle güzel konuşmanın onun için ne kadar az önem taşıdığını gösterir.

1952'de "doğru Fransızca" ile yazdım, ama muhtemelen "d'où que tu reviens" (nereden geliyorsan) ve "je me lave" (kendimi yıkıyorum) yerine "je me débarbouille" (kendimi yıkıyorum) dedim, tıpkı ebeveynlerim gibi, çünkü aynı dünya anlayışı içinde yaşıyorduk. Oturma, gülme, nesneleri kavrama jestleriyle, bedenle ve nesnelerle ne yapılması gerektiğini dikte eden kelimelerle tanımlanan bir dünya. Tüm bu yollar:

Yiyecekleri israf etmeyin ve tadını doyasıya çıkarın: tabağın yanına batırmak için küçük ekmek küpleri hazırlayın – sıcak püreyi kenarlarından alın veya soğutmak için üfleyin – kaşığın çorbanın dibine ulaşması için tabağı eğin veya iki elinizle kavrayıp höpürdeterek için – lokmaları yutmanıza yardımcı olması için su için.

Çok fazla su kullanmadan temiz olmak için: yüzünüz, dişleriniz ve elleriniz için tek bir leğen kullanın; yazın bacaklarınız kirlendiği için, *kirleri tutan kıyafetler giyin* .

Yediğimiz hayvanları öldürme ve hazırlama işlemleri son derece emin hareketlerle yapılır: tavşanın kulaklarının arkasına bir yumruk, bacaklarının arasına sıkıştırılmış bir tavuğun boğazına saplanan açık bir makas, kesme tahtasında ördeğin kafasını kesen bir orak.

Sessizce küçümsemeyi ifade etmek için: omuz silkip, arkasını dönüp kalçasına sertçe vurmak.

Kadınları ve erkekleri birbirinden ayıran günlük jestler: Ütüyü ısısını kontrol etmek için yanağına yaklaştırması, yeri ovmak için dört ayak üzerine çökmesi veya tavşan yemi toplarken bacaklarını açması, akşamları çoraplarını ve iç çamaşırlarını koklaması...

Küreği almadan önce ellerine tükürdü, bekleyen sigarayı kulağının arkasına sıkıştırdı, sandalyeye iki yana açarak oturdu, bıçağını kırdı ve cebine koydu.

Nazik ifadelerle, *memnuniyetle! Lütfen oturun, fazla ödemeyeceksiniz.*

yanağınızda bir kirpik olmasını dileyin, sol kulağım çınlıyor, insanlar benim hakkımda güzel şeyler söylüyor*Bedeni gelecekle, dünyanın geri*

kalanıyla gizemli bir şekilde birleştiren ifadeler; ve doğal olarak doğayla birlikte, *boynuzum acıyor , yağmur yağacak.*

Kulaklarını keseceğim*Çocuklara yönelik sevgi dolu veya sert tehditler: " , oradan aşağı inersen, bir tokat yiyeceksin."*

Benim gençliğim geçerken seninkini giy"*Şefkat gösterilerini küçümseyen alaycı yaklaşımlar; " , "Köpek okşamaları pire yapar"* vb.

Savaş sonrası yıkımların ve yeniden inşa çalışmalarının tozlu rengi, siyah beyaz filmler ve okul kitapları, koyu renkli parkalar ve paltolar yüzünden, 1952 dünyasını eski Doğu Bloku ülkeleri gibi tekdüze gri olarak görüyorum. Ama mahalle çitlerinden taşan güller, clematisler ve mor salkımlar, annemin elbisesine benzeyen kırmızı baskılı mavi elbiseler vardı. Kafe duvarları pembe çiçekli duvar kağıdıyla kaplıydı. Pazar günleri güneş vardı. Bu sadece ritüelistik ve sessiz bir dünya; herkesin bildiği jestlere veya aktivitelere bağlı, izole sesler zamanı, mevsimi anlatıyor: yaşlıların kalkıp yatması için düşkünler evinde çalan Angelus, tekstil fabrikasındaki siren, pazar günündeki arabalar, köpeklerin havlaması ve baharda küreğin toprağa vurduğu donuk ses.

Hafta, toplumsal ve ailevi gelenekler ve radyo yayınlarıyla tanımlanan "günler" halinde geçiyor. Pazartesi, ölü bir gün, art leftover yemekler ve dünün ekmeği, Lüksemburg Radyosu'nda *"Crochet radiophonique" radyo programı* . Salı, çamaşır ve " *Bir Günlüğüne Kraliçe* ", Çarşamba, pazar ve Leroy sinemasındaki bir sonraki filmin afişi, " *İki Katına Çıkar"*. Perşembe, izin günü, *"Lisette"in yayınlanması*. Cuma, balık, Cumartesi, kapsamlı bir temizlik ve saç yıkama seansı. Pazar, ayin günü, diğer tüm ayinleri yapılandıran ana ritüel, iç çamaşırı değiştirme, yeni bir kıyafetin ilk görünümü, fırıncıdan kekler ve "küçük ekstralar", yükümlülükler ve zevkler.

Her hafta içi akşam, saat 19:20'de, *Duraton ailesi.*

Hayatın dönemi "yaşı" ile, ilk komünyon töreniyle, saatin alınmasıyla, kızların ilk perma yaptırmasıyla, erkeklerin ilk takım elbisesini giymesiyle işaretlenir.

Adet görme hakkına ve çorap giyme hakkına sahip olmak Aile yemeklerinde şarap içme yaşı, sigara içmeye izin verilme yaşı, dedikodular

anlatılırken orada kalma yaşı gibi.

işe gitmek ve baloya gitmek, sık sık gitmek alayını oluşturmak için neşeli filmler izlemek evlenme ve çocuk sahibi olma yaşı siyah giyinmek artık çalışmamak ölmek.

Burada hiçbir şey düşünülmez, her şey başarılır.

İnsanlar hatırlamayı asla bırakmaz. "Savaştan önce" ve "savaş sırasında" sürekli olarak konuşmalarının başlangıcını oluşturur. Aile ve arkadaş toplantılarının hiçbiri, Büyük Felaket'ten, İşgal'den ve bombalamalardan bahsetmeden geçmez; herkes destansı olayın yeniden canlandırılmasına katılır, panik veya dehşet sahnelerini anlatır, 1942 kışının soğuğunu, şalgamı, hava saldırısı sirenlerini hatırlar, gökyüzündeki V2 roketlerinin sesini taklit eder. Göç, geleneksel olarak "bir sonraki savaşta evde kalacağım" veya "bunu bir daha asla görmemeliyiz" ile biten en lirik anlatımlara ilham verir. Birinci Dünya Savaşı'nda gaz saldırısına uğrayanlarla 1939-1945 yılları arasındaki savaş esirleri arasında kafelerde tartışmalar çıkar; esirler, işten kaçanlar olarak nitelendirilir.

ilerlemeyi*Yine de* , karşı koyamayacağımız ve koymamamız gereken kaçınılmaz bir güç olarak sürekli dile getiriyoruz; işaretleri ise giderek artıyor: plastik, naylon çoraplar, tükenmez kalemler, Vespa motosikletler, hazır çorbalar ve herkes için eğitim.

On iki yaşındayken, başka hiçbir şeyden şüphelenmeden, bu dünyanın kuralları ve yönetmelikleri içinde yaşıyordum.

Doğuştan yaramaz kabul edilen çocukları düzeltmek ve eğitmek, iyi ebeveynlerin göreviydi. Tokattan dayağa kadar her türlü darbe kabul edilebilirdi. Bu, sertlik veya kötü niyet anlamına gelmiyordu; yeter ki çocuk başka şekillerde şımartılmaya çalışılsın ve asla aşırıya kaçılmasın. Çoğu zaman, bir ebeveyn çocuğun yaramazlığı ve cezasıyla ilgili hikâyeyi gururla, "Onu orada bırakırdım!" diyerek bitirirdi; hem adil bir düzeltme yapmış olmanın hem de bu tür yaramazlıkların hak edeceği ölümcül öfke patlamasına direnmiş olmanın gururu. Babamın beni orada bırakma korkusu yüzünden bana el kaldırmayı, hatta beni azarlamayı bile reddettiği, bu rolü

anneme bıraktığı içindi. *"Küçük serseri! Hoş olmayan şey! Hayat sana bir ders verecek!"*

Herkes birbirini izliyordu. Başkalarının hayatlarını bilmek –hikayelerini anlatmak için– ve kendi hayatınızı gizli tutmak –ki bu yüzden de başkalarının hayatını gizli tutmak– şarttı. Zor bir stratejiydi: birinden bilgi almaya çalışırken aynı zamanda sorulmaktan kaçınmak, sadece ağzınızdan kaçırmaya razı olduğunuz şeyleri söylemek. İnsanların en sevdiği eğlence birbirlerini gözlemlemekti. Sinemalarda vakit geçirirler, trenlerin gelişini izlerler ve akşamlarını istasyonda geçirirlerdi. İnsanların bir araya gelmesi bile onlara katılmak için yeterli bir gerekçe gibi görünüyordu. Meşaleli yürüyüşler ve bisiklet yarışları, gösterinin kendisi kadar orada bulunanların görüntüsünün tadını çıkarmak, eve gidip kimin kiminle orada olduğunu duyurmak için fırsatlar sunuyordu. Davranışlar gözlemleniyor, davranışlar en küçük gizli mekanizmalara kadar inceleniyor ve işaretler toplanıyor, bunların birikimi ve yorumlanması başkalarının hikayelerini oluşturuyordu. Herkesin hikâyenin bir parçasını, genel anlamda bir detayını katkıda bulunduğu, kolektif bir roman; bu detay, dükkanda veya masada toplanan insanlara bağlı olarak "iyi bir insan" veya "pek bir değeri yok" şeklinde özetlenebilir.

Konuşmalar, insanların eylemlerini ve davranışlarını iyi ve kötü, izin verilebilir, hatta tavsiye edilebilir veya kabul edilemez olarak sınıflandırıyordu. Mutlak kınama, boşanmışlar, komünistler, birlikte yaşayan çiftler, evlenmemiş anneler, içki içen kadınlar, kürtaj yaptıranlar, Kurtuluş'tan sonra saçlarını kazıtanlar, ev işi yapmayanlar ve benzerleri için ayrılmıştı. Evlilik öncesi hamile kalan kızlara ve *kafelerde eğlenen* erkeklere (*eğlenmek* çocukların ve genç erkeklerin ayrıcalığı olarak kalsa da) ve genel olarak erkek davranışlarına daha ılımlı bir kınama yöneltiliyordu. İş yerindeki cesaret övülüyordu; kişinin davranışını kurtarmasa bile, en azından katlanılabilir hale getirebiliyordu; *içki içiyor ama tembel değil*. Sağlık bir erdemdi; *sağlığı yok - bu* , merhametin bir işareti olduğu kadar bir suçlamaydı da. Her halükarda hastalık, bireyin kader karşısındaki dikkatsizliği gibi, belirsiz bir şekilde kusurla lekelenmişti. Genel olarak, diğerlerine tam ve meşru bir şekilde hasta olma hakkı nadiren tanınırdı; her zaman *kendi seslerini dinlemekle suçlanırlardı*.

Bu öykülerde, vahşet doğal, hatta zorunlu bir şekilde ortaya çıkıyordu; sanki kişinin kendisini koruyabileceği şüpheli bir talihsizliğe, ister hastalık ister kaza olsun, karşı bir uyarı niteliğindeydi. Tek bir ayrıntı, kaçılması imkansız bir imgeyi pekiştiriyordu: "İki yılanın üzerinde oturuyordu", "Kafasında çürümüş bir kemik var." Neredeyse her zaman beklenen zevk yerine meydana gelen dehşeti vurguluyorlardı—çocuklar parlak bir nesneyle huzur içinde oynuyorlardı; bu bir deniz kabuğuydu, vb.

etkilenebilen*Kolayca duygulanıp* biri olmam, şaşkınlık ve merak uyandırdı. Bunu duyurmak daha iyiydi; *beni hiç etkilemedi.*

İnsanlar sosyalliklerine göre değerlendirilirdi. Basit, açık sözlü ve kibar olmak gerekiyordu. "Alt sınıf" sayılan çocuklar ve "anlaşılması zor" olarak görülen işçiler, düzgün konuşma kuralını ihlal ederdi. Yalnız kalmak, "keşiş" olarak görülme korkusuyla hoş karşılanmazdı. Bekarlar ve evlenmemiş kadınlar için bir aşağılama kaynağı olan yalnız yaşama isteği ve kimseyle konuşmamak, insanlık onurunun bir yönünü yerine getirmeyi reddetmek olarak algılanırdı: *vahşiler gibi yaşıyorlar!* Ayrıca, en ilginç olan şeye, yani başkalarının hayatlarına ilgisizlik göstermek olarak da görülürdü. Bu nedenle, *görgü kurallarına aykırılık olarak kabul edilirdi.* Ancak komşular ve arkadaşlarla çok fazla zaman geçirmek, "sürekli birinin evinde dolaşmak" da aynı derecede kınanacak bir şeydi: gurur eksikliği.

Nezaket, baskın değer, sosyal yargılamanın temel ilkesiydi. Örneğin şunlardan oluşuyordu:

Yediği yemeği , *hediyeyi iade etmek —Yeni yıl tebriklerinde yaş sırasına kesinlikle uymak—evlerine habersiz giderek, doğrudan soru sorarak insanları rahatsız etmemek, daveti, ikram edilen bisküviyi reddederek onları gücendirmemek , vb. Nezaket, insanlarla iyi geçinmeyi ve yorumlara yol açmaktan kaçınmayı sağlıyordu: ortak avludan geçerken evlerin içine bakmamak, görmek istemediğiniz anlamına gelmiyordu, aksine bakmaya çalışırken görülmek istemiyordunuz. Sokakta selamlaşma, verilen veya reddedilen selam, bu ritüelin nasıl yapıldığı veya yapılmadığı—mesafeli veya neşeli bir şekilde, el sıkışmak için durmak, birkaç kelime alışverişinde bulunmak veya sadece yanından geçmek—titiz bir dikkatin, spekülasyonun konusuydu : "Beni görmemiş olmalı, acele etmiş olmalı." Kimseye bakmayarak başkalarının varlığını inkar edenler affedilemezdi.*

Eşler arasında, anne babalar ve çocuklar arasında koruyucu bir bariyer görevi gören nezaket gereksizdi ve hatta ikiyüzlülük veya kin olarak algılanıyordu. Kabalık, kin ve bağırma, aile içi iletişimin normal biçimleri olarak kabul ediliyordu.

Genel amaç, ulaşılması gereken ideal olan *herkes gibi olmaktı* . Özgünlük, tuhaf, hatta *biraz deli olduğunuzun bir işareti olarak kabul ediliyordu. Mahalledeki* tüm köpeklerin adı Miquet veya Boby idi.

Kafe-bakkalda, müşterilerimizi "dünyanın tam ortasında" diye adlandırarak yaşıyoruz. Bizi yemek yerken, kiliseye giderken, okula giderken görüyorlar, mutfağın bir köşesinde yıkanırken, kovaya işerken duyuyorlar. Bu sürekli göz önünde olma hali, saygın davranışlar sergilememizi (hakaret yok, küfür yok, dedikodu yok), hiçbir duygu, öfke veya üzüntü göstermememizi, kıskançlık, merak veya *dedikodu konusu olabilecek her şeyi gizlememizi zorunlu kılıyor.* Müşteriler, kaynakları ve yaşam biçimleri hakkında çok şey biliyoruz, ancak onların bizim hakkımızda hiçbir şey bilmemesi veya mümkün olduğunca az şey bilmesi gerektiği anlaşılıyor. Bu nedenle, "herkesin önünde" bir çift ayakkabının fiyatını söylemek, mide ağrılarından şikayet etmek veya okuldan iyi notları sıralamak yasaktır; fırıncının pastasının üzerine bir bez atmak, bir müşteri geldiğinde şarap şişesini masanın altına kaydırmak bir alışkanlıktır. Kimsenin etrafta olmadığı zamanı beklemek, tartışmak için bir alışkanlıktır. Aksi takdirde, *insanlar bizim hakkımızda ne düşünecekler?*

Ticari mükemmellik yönetmeliğinin beni ilgilendiren maddeleri arasında şunlar yer almaktadır: Dükkana veya kafeye her girdiğimde veya geçtiğimde yüksek sesle ve net bir şekilde merhaba deyin.

Müşterilerle nerede karşılaşırsam karşılaşayım, önce onları selamlarım.

Onlar hakkında bildiğim hikayeleri tekrar etmeyeceğim ve ne onlar ne de diğer esnaf hakkında kötü konuşmayacağım.

Günlük kazanç miktarını asla açıklama.

Bana inanmıyorsan, gösteriş yap.

müşteri kaybetmemize ve*Bu kuralların en ufak bir ihlalinin bile maliyetinin farkındayım; bu durum* nihayetinde *iflasa yol açacaktır.*

On iki yaşındaki dünyamın kurallarının çıplak bırakılması, bana rüyalarımda hissettiğim o yakalanması güç ağırlığı, o kapalılık hissini geçici olarak geri getiriyor. Yeniden keşfettiğim kelimeler, hareket ettirilemeyen taşlar gibi opak. Kesin bir imgeden yoksun. Bir sözlüğün sağlayabileceği türden anlamdan yoksun. Onları çevreleyen aşkınlık veya rüyalar olmadan: sadece madde gibi. Çocukluğumun şeyleri ve insanlarıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı, manipüle edemediğim günlük kullanım kelimeleri. Kanun levhaları.

(1952'de beni hayallere sürükleyen kelimeler —*Golconda Kraliçesi, Sunset Bulvarı, dondurma , pampa*— asla bir ağırlık taşımayacak; sadece bilinmeyen şeylere atıfta bulundukları geçmişin hafifliğini ve egzotizmini korudular. Ve kadın romanlarının bayıldığı o kadar çok sıfat: *kibirli* bir tavır, *somurtkan* bir ton, *düzenbaz, küstah, alaycı, iğneleyici*— çevremdeki hiçbir gerçek insanın bu sıfatlarla tanımlanabileceğini hiç tahmin etmemiştim. Bana öyle geliyor ki, hâlâ o dönemin o maddi diliyle yazmaya çalışıyorum, o zamanlar aklıma gelmeyen, o zamanlar gelmeyecek olan kelimeler ve söz dizimiyle değil. Metaforların büyüsünü, üslubun coşkusunu asla bilemeyeceğim.)

Duyguları ifade edecek neredeyse hiç kelime yoktu. Hayal kırıklığına *kolayca kapılıyordum* , mutsuzluğa *hiç uygun değildim . "Beni üzdü"* ifadesi, pastayı tabakta bırakmanın pişmanlığı ve nişanlısını kaybetmenin üzüntüsüyle dile getiriliyordu. Ve *talihsizliklerle.* Duyguların dili, Luis Mariano ve Tino Rossi'nin şarkılarının, Delly'nin romanlarının, Le *Petit Écho de la Mode* ve *La Vie en Fleurs'deki serilerin diliydi.*

Şimdi, en çok zaman geçirdiğim ve şüphesiz hayatıma en çok yön veren Katolik özel okulunun dünyasını, iki zorunluluğu ve iki ideali, din ve bilgiyi, ayrılmaz bir şekilde birleştirerek ve kaynaştırarak yeniden kuracağım.

Ailede özel okula giden tek kişi bendim; Y.'de yaşayan kuzenlerim, mahalledeki kızlar gibi, iki üç büyük kız hariç, devlet okuluna gittiler.

Yatılı okulun büyük, koyu kırmızı tuğla binası, Y şehrinin merkezindeki sessiz, kasvetli bir sokağın bir tarafının tamamını kaplıyordu. Karşısında, muhtemelen posta servisine ait olan depoların boş cepheleri yükseliyordu. Zemin katta pencere yoktu, sadece gün ışığı için birkaç yüksek, yuvarlak açıklık ve her zaman kapalı olan iki kapı vardı. Bunlardan biri öğrencilerin giriş ve çıkışı içindi ve kapalı, ısıtmalı bir avluya açılıyordu; buradan şapele de erişilebiliyordu. Diğeri, birincisinden ayrıydı ve öğrencilerin girmesi yasaktı; bir rahibe tarafından müdirenin odasının ve salonun önündeki küçük bir salona alınmak için bir zil çalmak gerekiyordu. Birinci katta sınıflara ve bir koridora karşılık gelen pencereler vardı. İkinci kattaki pencereler ve üstteki çatı katındaki çatı pencereleri opak beyaz perdelerle örtülüydü. Yatakhaneler orada bulunuyordu. Herhangi bir pencereden sokağa bakmak yasaktı.

Şehir merkezinden daha uzakta bulunan ve öğrencilerin kapıların ardındaki geniş bir avluda oyun oynadığı görülen devlet okulunun aksine, yatılı okulun dışarıdan hiçbir şeyi görünmüyordu. İki oyun alanı vardı. Biri, kaldırım taşlarıyla kaplı, güneşsiz ve uzun bir ağacın yapraklarıyla gölgelenmişti ve belediye binasının yanındaki bir kurumdan yetimlerden ve ailelerinin gündüz okul ücretlerini karşılayamayan kızlardan oluşan "ücretsiz okul" bölümündeki az sayıdaki öğrenciye ayrılmıştı. Tek bir öğretmen, nadiren girdikleri altıncı sınıfa kadar onlara ders veriyordu; öğrenciler doğrudan "ev ekonomisi" dersine geçiyorlardı. Diğer avlu, geniş ve güneşliydi ve yatılı okulun ücretli öğrencilerine -esnaf, zanaatkâr ve çiftçilerin kızlarına- ayrılmıştı ve yemekhanenin ve birinci kattaki sınıflara

ulaşmak için geçilen kapalı oyun alanının tüm uzunluğu boyunca uzanıyordu. Bir tarafında parmaklıklı pencereleri olan şapel, diğer tarafında ise özel okuldan ayıran -her iki tarafında tuvaletler bulunan- bir duvar vardı. Avlunun en ucunda, yatılı okul binasına paralel olarak, yapraklı ıhlamur ağaçlarından oluşan bir cadde vardı; küçük kızlar seksek oynarken, büyük kızlar sınavlarına çalışıyorlardı. Caddenin ötesinde, sonu yüksek bir duvarla gizlenmiş bir sebze ve meyve bahçesi bulunuyordu – kış ayları hariç. İki avlu, tuvalet duvarındaki kapısız bir açıklıkla birbirine bağlanmıştı. Özel okuldan yirmi kadar öğrenci ve yatılı okuldan yüz elli ila iki yüz öğrenci sadece tatillerde ve İlk Komünyon törenlerinde birbirlerini görüyorlardı; birbirleriyle konuşmuyorlardı. Yatılı okuldan kızlar, özel okuldan gelenleri kıyafetlerinden tanıdılar; bu kıyafetler bazen kendilerine aitti ama yıpranmış, ebeveynleri tarafından bu muhtaç kızlara bırakılmıştı.

Özel okula girmesine ve dolaşmasına normalde izin verilen tek erkekler rahipler ve bahçıvandı; bahçıvan ise bodrum katlarına veya bahçeye hapsedilmişti. İşçi gerektiren işler yaz tatillerinde yapılırdı. Okul müdiresi ve öğretmenlerin yarısından fazlası siyah, lacivert veya kahverengi sivil kıyafetler giyen ve "mademoiselle" diye hitap edilen rahibelerdi. Diğerleri, bazen zarif bekar kadınlar, şehrin önde gelen tüccar sınıfına mensuptu.

Kesinlikle uyulması gereken kurallar arasında şunlar yer almaktadır:

Öğretmenlerin sırayla çaldığı ilk zille birlikte oyun alanının önünde sıraya girin ve beş dakika sonra ikinci zil çaldığında sessizce sınıflara gidin.

Elinizi merdiven korkuluğuna koymayın.

Bir öğretmen, rahip veya müdire sınıfa girdiğinde ayağa kalkın, o ayrılana kadar ayakta kalın (eğer size oturmanız için işaret etmezse), kapıyı onun için açmak için acele edin ve arkanızdan kapatın.

Öğretmenlerle konuşurken veya yanlarından geçerken, tıpkı kilisede Kutsal Ayin önünde olduğu gibi, başınızı ve gözlerinizi, üst bedeninizi aşağıya doğru eğin.

Gündüz öğrencileri ve özellikle yatılı öğrencilerin gün içinde yatakhaneye çıkmaları yasaktı. Yatakhane, yatılı okulun en yasak yeriydi. Ben tüm okul hayatım boyunca oraya hiç gitmedim.

Tıbbi rapor olmadan, teneffüs saatleri dışında tuvalete gitmek yasaktır. (1952 Paskalya'sından sonraki ilk günün öğleden sonrasında, ders başlar başlamaz tuvalete gitme ihtiyacı hissettim. Pantolonumu kirletmekten korkarak, ter içinde, bayılmak üzereyken, teneffüse kadar kendimi tuttum.)

Öğretim ve din, mekân ve zaman bakımından birbirinden ayrılamaz. Oyun alanı ve tuvaletler hariç her yer bir dua yeridir. Şapel, elbette, öğretmen masasının üzerindeki duvarda haç bulunan sınıf, yemekhane ve Mayıs ayında, Lourdes'deki mağarayı taklit eden yapraklı bir mağaranın arkasında, bir kaide üzerine yerleştirilmiş Meryem Ana heykelinin önünde tesbih duasının okunduğu bahçe. Dualar, tüm okul etkinliklerini açar ve kapatır. Sıranın arkasında ayakta, baş eğik, parmaklar çaprazlanmış, başında ve sonunda haç işareti yapılarak okunur [(2)] . En uzun dualar hem sabah hem de öğleden sonra derslerinin başlangıcında yapılır. Saat 8:30'da, *Göklerdeki Babamız , Selam Meryem , Havariler İnancı , İman İtirafları , Umut, Sevgi ve Pişmanlık* ; bazen , *Ey en dindar Bakire Meryem'i hatırla.* Saat 1:30'da, *Babamız* ve on *Selam Meryem.* Teneffüs sonunda ve sabah ile akşam okuldan çıkış saatlerinde , *genellikle ilahilerle değiştirilen daha kısa dualar okunur* . Yatılı öğrenciler, gün doğumundan gün batımına kadar iki kat daha fazla dua etme hakkına sahiptir.

Dua, hayatın temel eylemi, bireysel ve evrensel bir çaredir. Daha iyi olmak, günahlardan korunmak, matematikte başarılı olmak, hastaları iyileştirmek ve günahkarları tövbe ettirmek için dua etmeliyiz. Anaokulundan başlayarak her sabah aynı kitap, ilmihal, incelenir. Din eğitimi karnede ilk sırada yer alır. Sabahları gün Tanrı'ya sunulur ve tüm faaliyetler O'na yönlendirilir. Hayatın amacı her zaman "lütuf hali"nde olmaktır.

Cumartesi sabahları, üst sınıflardan bir öğrenci her sınıftan günah çıkarma kağıtlarını (üzerine kişinin adını ve sınıfını yazdığı bir kağıt parçası) toplar. Öğleden sonra ise yerleşik bir rutin oluşur: Kilisede papazla günah çıkaran kız, papazın görmek ve dinlemek istediği kızın adının yazılı olduğu bir kağıt alır. Kağıdı belirtilen sınıfa götürür, adı yüksek sesle söyler, kız kalkıp şapele gider ve böylece devam eder. Dini uygulamalara (günah çıkarma, komünyon) saygı, akademik başarıdan daha öncelikli görünmektedir: "Her yerde en yüksek notları alabilirsiniz ama yine de Tanrı'yı memnun edemezsiniz." Her dönemin sonunda, kilisenin başrahibi, müdire eşliğinde ödülleri ve onur listelerini dağıtır; en iyi öğrencilere büyük

bir dini resim, diğerlerine ise küçük bir resim verir. Resmin arkasına imzasını atar ve tarih yazar.

Okul zamanı, günlük dini eğitimin konusunu belirleyen, dua kitabı ve İncil'in zamanına gömülüdür: Advent, Noel (sınıfta pencerenin yanında figürlü bir doğum sahnesi kurulur), Mum Bayramı'na kadar süren Lent dönemi (Septuaginma, Sexagesima vb. Pazar günlerine bölünmüştür), Paskalya, Yükseliş ve Pentekost dönemleri. Özel okul, her yıl, her gün, aynı hikâyeyi yeniden yaşamamıza ve ne ölü ne de diri, görünmez ve her yerde bulunan figürlerle yakından bağlantı kurmamıza olanak tanır: melekler, Meryem Ana, bebek İsa; hayatlarını büyükannelerimizden ve büyükbabalarımızdan daha iyi bildiğimiz varlıklar.

(Bu evrenin kurallarını ancak şimdiki zaman kipinde, sanki on iki yaşımdayken benim için olduğu gibi değişmezmiş gibi ifade edip tanımlayabiliyorum. Geriye doğru izini sürdüğümde tutarlılığı ve gücü bana korkutucu gelen bir evren. Yine de orada huzur içinde yaşamak zorundaydım, başka bir şey istemiyordum. Çünkü yasaları, merdiven boşluklarından süzülen tatlı yemek ve balmumu kokusunda, teneffüslerin mırıltısında, sadece özel piyano dersinin melodileriyle bozulan sessizlikte görünmezdi.)

Ve şunu itiraf etmeliyim: Ergenliğe kadar Tanrı'ya inanmanın benim için tek normallik, Katolik dininin ise tek gerçek olduğu gerçeğini hiçbir şey değiştiremez. *Varlık ve Hiçlik'i* okuyabilir, *Charlie Hebdo'da* II. John Paul'ün "Polonyalı transvestit" olarak adlandırılmasını komik bulabilirim, ama 1952'de ilk Komünyon'umdan beri ölümcül bir günah içinde yaşadığıma inanmamın önüne geçemem; çünkü yutmadan önce damağıma yapışmış olan ekmeği dilimin ucuyla parçalamıştım. O zamanlar benim için Tanrı'nın bedeni olan şeyi yok ettiğimden ve kirlettiğimden emindim. Din, varoluş biçimimdi. İnanmak ve inanma yükümlülüğü birbirinden ayırt edilemezdi.

Biz hakikat ve mükemmellik dünyasındayız, ışık dünyasındayız. Diğeri ise ayine gidilmeyen, dua edilmeyen, hata dünyasıdır; adı nadiren, sert bir şekilde, küfür gibi telaffuz edilen dünya: laik okul. ("Laik" benim için kesin bir anlamı olmayan, "kötü"nün belirsiz bir eş anlamlısıydı). Dünyamızı diğerinden farklı kılmak için her şey yapılır. "Kantin" değil "yemekhane",

"mont askısı" değil "mont kancası" deriz. "Yoldaşlar" ve "öğretmen" laik bir tınıya sahiptir; "arkadaşlarım" ve "hanımefendi" denmeli ve müdireye "sevgili kız kardeşim" denmelidir. Hiçbir öğretmen öğrencilerine gayriresmi bir şekilde hitap etmez ve anaokulu sınıfında beş yaşındakilere "vous" denir.

Özel okulu diğerlerinden ayıran en önemli özellik, kutlamaların bolluğudur. Yıl boyunca, çok sayıda gösterinin hazırlanması okul zamanının önemli bir bölümünü kaplar: Noel'de, öğrenciler için kapalı oyun alanında büyük bir gösteri düzenlenir ve bu gösteri Ocak ayında iki Pazar günü veliler için tekrarlanır; Nisan'da, kasabadaki sinema-tiyatroda mezunlar günü kutlaması yapılır ve sonraki akşamlar veliler için çeşitli gösterimler düzenlenir; Haziran'da ise Rouen'de Hristiyan okullarının gençlerinin kutlaması gerçekleştirilir.

Şenliklerin en ünlüsü, Temmuz başında düzenlenen ve öncesinde tüm öğrencilerin temalı kostümlerle kasaba sokaklarında geçit töreni yaptığı köy panayırıdır. Çiçek kızları, biniciler ve eski zamanların hanımlarıyla, zıplayıp şarkı söyleyerek, özel okul, kaldırımlarda toplanan kalabalığın önünde cazibesini sergiler, hayal gücünü ve bir hafta önce basit spor kıyafetleriyle yarış pistine geçit töreni yapan devlet okuluna üstünlüğünü gösterir. Bu festival, özel okulun zaferini garantiler.

Hazırlık aşaması, genellikle yasak olan her şeyi mümkün kılıyor: kumaş almak için şehre çıkmak veya posta kutularına davetiye dağıtmak, dersin ortasında sınıftan ayrılıp rolünü prova etmek. Okula etek giymeden pantolonla gelmek yasakken, sahnede tütü giymiş küçük kızlar çıplak uyluklarını ve iç çamaşırlarını, büyük kızlar ise göğüslerini ve koltuk altı kıllarını sergiliyor. Erkek cinsiyeti ise, el öpüşen ve aşklarını ilan eden erkek çocuk kılığına girmiş kızların rahatsız edici biçiminde ortaya çıkıyor.

1951 Noel kutlamasında, "La Rochelle'den bir kız"dım. İki üç kişiyle birlikte, kucağımda bir tekneyle, kıpırdamadan, seyircilere dönük şarkı söyledim. "Savaştan dönen üç genç davulcu"dan biri olmalıydım, ama provalardan sorumlu rahibe, ritme uyamadığım için beni geri gönderdi. Nisan 1952'de, Yaşlı Kadınlar Festivali'nde, Yunan bir sahnede, ölen genç bir kadına adak getiren bir kadını canlandırdım. Vücudum eğikti, bir bacağım öne doğru uzatılmış, ellerim açıktı. Bir işkence anısı, sahnede yere yığılma korkusunun ürpertici bir hatırası. Fotoğrafların da kanıtladığı gibi, bu zarafet eksikliğinden dolayı iki statik arka plan rolü.

Bu dünyayı güçlendiren her şey teşvik edilir, onu tehdit eden her şey kınanır ve karalanır. Saygın bir konumdadır:

teneffüs sırasında şapele gitmek

Yedi yaşından itibaren özel komünyonlarını yapmaları ve dinsiz okuldaki kızlar gibi resmi komünyonu beklememeleri gerekiyor.

Dünyayı Hristiyanlığa dönüştürmeyi misyon edinen ve dini mükemmelliğin en yüksek derecesini temsil eden "Haçlılar" örgütüne katılmak.

cebinizde her zaman bir tesbih bulundurmak

Valiant Souls'u satın almak için

Dom Lefebvre'nin Roma Akşam Duası Kitabına sahip olmak

"Ailece akşam namazı kıldığını" ve rahibe olmak istediğini söylemek.

Bu durum hoş karşılanmıyor.

Sınıfa dini eserler ve " *Cesur Ruhlar" dışında kitap ve gazete getirmek.* Okuma, korku ve uyarılarından ve itiraf öncesi vicdan muhasebesinde bahsedilmelerinden anlaşıldığı üzere, iyi kitaplardan daha fazla ve daha tehlikeli olması gereken "kötü kitapların" varlığı nedeniyle şüphe kaynağıdır. Ödül gününde dağıtılan ve şehrin Katolik kitapçısı tarafından sağlanan kitaplar okunmak için değil, gösterilmek içindir. Bu nedenle ilk bakışta eğitici niteliktedirler. Hatırladığım başlıklardan bazıları *"Çocuklara Açıklanan İncil", "General de Lattre de Tassigny" ve "Hélène Boucher* "dir.

laik okuldan kızlarla arkadaşlık kurmak

(Jeanne d'Arc, Monsieur Vincent, Ars Rahibi).*Okul gösterimleri dışında sinemaya gitmek* Kilise kapısında, filmleri tehlike seviyelerine göre sınıflandıran Katolik Ofisi'nin derecelendirmesi asılıydı. "Uygunsuz" olarak değerlendirilen bir filmden çıkan herhangi bir kız, derhal okuldan atılmakla tehdit edilirdi.

Pazar öğleden sonra Salle aux Poteaux'da halka açık dansa giderken fotoğraf romanı okumak düşünülemez bile.

Ama asla zorlayıcı bir emir hissi yok. Hukukun etkisi nazik, *ailevi bir şekilde uygulanıyor;* örneğin, kaldırımda yanından geçerken gördüğünüz ve saygıyla selamladığınız "genç hanımın" onaylayıcı gülümsemesi gibi.

Şehir merkezinin sokaklarında, ebeveynlerin genel teyakkuzu – er ya da geç, öğrencilerin davranışları ve arkadaşları hakkında her şey *rapor ediliyor* – özel okulun mükemmelliğini ve seçici işlevini koruyor. "Küçük kızım yatılı okula gidiyor" demek – ve sadece "okula gidiyor" dememek – herkesle kaynaşmakla eşsiz, farklı bir ortama ait olmak, sadece zorunlu eğitime boyun eğmekle erken yaşta sosyal bir hedef belirlemek arasındaki farkı açıkça ortaya koyuyor.

Doğal olarak, yatılı okulda ne zengin ne de fakir olduğu, sadece büyük bir Katolik ailenin bulunduğu konusunda anlaşmaya varıldı.

Kişisel hayatta*(* bile *"özel"* kelimesini sonsuza dek eksiklik ve korkuyla, kapanmayla ilişkilendirmek. Yazmak kamusal bir şeydir.)

Bu mükemmellik dünyasında, mükemmel olarak tanınıyorum ve sınıfın en iyisi olmanın getirdiği özgürlük ve ayrıcalıkların tadını çıkarıyorum. Başkalarından önce cevap vermek, bir sorunun çözümünü açıklamak için seçilmek, sınıfa yön verdiğim için yüksek sesle okumak, sınıftaki genel refahımı sağlıyor. Ne çalışkan ne de özellikle ders çalışmaya odaklıyım; ödevleri özensizce teslim ediyorum, her zaman başlamadan bitirmeye can atıyorum. Gürültücü ve konuşkanım, aslında öyle olmasam da, yaramaz ve asi öğrenci rolünü oynamaktan zevk alıyorum, tüm bunları yaparken de iyi notlarım sayesinde başkaları tarafından dışlanmaktan kaçınıyorum.

1951-52 yıllarında, ortaokulun ikinci yılı olan yedinci sınıftaydım ve Bayan L.'nin sınıfındaydım. Kendisinin korkutucu kişiliği, ben öğretmenim olmadan çok önce de biliniyordu. Sekizinci sınıfta, bölme duvarının arkasından sürekli bağırdığını ve cetveliyle sıralara vurduğunu duyuyorduk. Öğle yemeklerinde ve okuldan sonra, şüphesiz güçlü sesi yüzünden, kapıda bağırarak, oyun alanındaki sıralarda oturan ve ebeveynleri sokakta bekleyen anaokulu sınıfındaki küçüklerin isimlerini bağırıyordu. Küçük yapılıydı – yılın başında ben zaten ondan daha uzundum – düz ve huzursuz, yaşı belirsiz, gri topuzlu, yuvarlak yüzlü ve gözlerini kocaman gösteren

büyüteçli gözlükleri vardı. Sivil kıyafetli tüm rahibeler gibi, kışın bluzunun üzerine mavi ve siyah çizgili bir pelerin giyerdi. Yazmanın gerekli olmadığı derslerde, kollarımızı arkamızda kavuşturup, başımızı ve gözlerimizi dümdüz öne doğru tutarak ayakta durmamızı zorlardı. Sürekli bizi bir alt sınıfa göndermekle tehdit ediyor ve bir problemi çözene kadar okuldan sonra bizi tutuyor. Sadece Tanrı, şehitler ve azizler hakkındaki hikayeler onu yumuşatıyor, bazen gözyaşlarına kadar. Geri kalan her şey—yazım, tarih, aritmetik—sevgi olmadan, katı ve şiddetli bir şekilde öğretiliyor ve piskoposluk tarafından düzenlenen, devlet okullarındaki altıncı sınıf giriş sınavına eşdeğer olan piskoposluk sınavını geçmek için acı çekerek öğrenilmesi gerekiyor. Veliler ondan korkuyor ve mükemmel bir adaletle uygulanan sertliği övüyorlar. Öğrenciler, sanki hiç tereddüt etmeden katlanılan bir şehitlikmiş gibi, okulun en korkunç öğretmeninin sınıfında olduklarını söylemekten gurur duyuyorlar. Bu durum, onun otoritesinden kaçınmak için kullandığımız tüm olağan yöntemleri kullanmamızı engellemiyor: arkamızdan konuşmak, sıralarımızı kaldırmak, kullandığımız silgiye not yazmak ve benzeri. Onun bağırışlarına ve taleplerine, sınıf zaman zaman bir atalet dalgasıyla karşılık veriyor; bu, en yavaş öğrencilerden başlayıp sonunda onu memnun etmek için en istekli olanlara kadar ulaşıyor. O da sırasının başında ağlamaya başlıyor, ders vermeyi reddediyor ve biz de tek tek ondan özür dilemek zorunda kalıyoruz.

Bayan L.'yi sevip sevmediğim sorusu hiç gündeme gelmedi. Çevremde ondan daha eğitimli kimseyi tanımıyordum. Annemin müşterileri veya teyzelerim gibi bir kadın değildi, aksine hukukun yaşayan vücut bulmuş haliydi; öğrendiğim her dersle, aldığım her mükemmel notla akademik varlığımın mükemmelliğini garanti edebiliyordu. Kendimi diğer öğrencilerden çok ona göre değerlendiriyordum: yıl sonunda onun bildiği her şeyi öğreniyordum (bu, her öğretmenin bize öğrettiğinden fazlasını bilmediği yönündeki uzun süredir devam eden inançla bağlantılıydı - bu nedenle "üst sınıfların" öğretmenlerine duyulan büyük saygı, korku ve geride bıraktığımız, dolayısıyla aştığımız kişilere karşı duyulan küçümseme de buradan kaynaklanıyordu). Başkalarına cevabı bulmaları için zaman tanımak amacıyla bana cevap vermemi yasakladığında veya mantıksal bir analizi açıklamamı istediğinde, beni kendi tarafına çekiyordu. Akademik kusurlarımın amansız takibini, beni kendi mükemmelliğine doğru itme yolu olarak görüyorum. Bir gün, ilk çizgisini fil hortumu gibi içe doğru

kıvırdığım "m" harflerimin şeklini eleştirdi ve alaycı bir şekilde, " *Bu şehvet düşkünü gibi görünüyor* ," dedi. Utandım ama hiçbir şey söylemedim. Ne demek istediğini biliyordum ve o da benim bildiğimi biliyordu: "' *M'* harfini bir erkeğin penisi gibi çiziyorsun."

Yaz aylarında ona Lourdes'tan bir kartpostal gönderdim.

(O yılın okul dünyasını açığa çıkararak, komünyon fotoğrafından önce yaşadığım yabancılık hissi azalıyor. Ciddi yüz, doğrudan bakış, küçük gülümseme, belki de üzüntüden çok üstünlük ifadesi, belirsizliğini kaybediyor. "Metin", aynı zamanda onun illüstrasyonu olan fotoğrafı aydınlatıyor. Yatılı okuldan gelen iyi küçük öğrenciyi görüyorum; onun için gerçek, ilerleme, mükemmellik olan ve eksik kalabileceğini hayal bile edemediği bir dünyada güç ve kesinliklere sahip.)

(Aralık ayının sonlarından beri bulunduğum yerden sınıfa "yeniden" dönmeyi başardım: Bayan L.'nin masasına göre soldaki ön sırada, Brigitte D.'nin oturduğu, alnı dalgalı siyah saçlarının altında kubbeli, iki kişilik bir masanın yanında yalnız başıma oturuyordum. Arkamı dönüp, bir açıyla, sınıfı görüyorum: farklı ama ayırt edilemeyen bluzlar giymiş figürlerin dolaştığı aydınlık alanlar, yüzlerinin birçok detayını, saç stilini, dudaklarını (Françoise H.'nin çatlamış, Éliane L.'nin yumuşak), ten rengini (Denise R.'nin çilleri) sayabiliyorum ama bütünüyle hayal edemiyorum. Seslerini duyuyorum, kendilerini bana tanımladıkları, çoğu zaman uyumsuz birkaç cümle: "Cava dilini biliyor musun?" diye soruyor Simone D. Karanlık alanlar, isimleri unuttuğum için herhangi bir tanımlama imkansız.)

Benim için, karne notlarında bulunanların dışında, bir grup içinde yaşarken zamanla gelişen ve belirli bir kıza karşı "Hoşuma gidiyor" veya "Hoşuma gitmiyor" şeklinde ifade edilen başka sınıflandırmalar da vardı. İlk olarak, "gösterişçiler" ve "gösterişçi olmayanlar" arasında, partilerde dans etmek, deniz kenarına tatile gitmek için seçildikleri için kendilerini bir şey sananlarla diğerleri arasında bir ayrım vardı. Gösterişçilik, şehir merkezinde yaşayan, ebeveynleri satıcı veya dükkan sahibi olan en genç ve en güzel kızların sahip olduğu fiziksel ve sosyal bir özelliktir. "Gösterişçi olmayanlar" kategorisinde ise çiftçilerin, yatılı öğrencilerin veya çevredeki kırsal kesimden gelen gündüzlü öğrencilerin kızları, daha büyük yaşta

olanlar, genellikle sınıf tekrarı yapanlar yer alır. Övünebilecekleri şeyler - toprakları, traktörleri ve çiftlik işçileri- kırsal kesimle ilgili her şey gibi kimseyi etkilemez. "Köylülerle" ilişkilendirilen her şey hor görülür. Hakaret: "Kendini çiftlikte mi sanıyorsun!"

Başka bir sıralama, takıntılı bir sıralama; Ekim'den Haziran'a kadar, o zamana kadar tekdüze çocuksu olan bedenleri gözle görülür bir şekilde hiyerarşik hale getiren bir sıralama. Kısa eteklerin altında incecik uylukları, saçlarında tokalar ve kurdeleler olan küçükler ve sınıfın arkasında, genellikle en büyükleri olan uzun boylular var. Fiziksel ve giyim tarzlarındaki ilerlemeyi, şişkin korseleri, Pazar günleri dışarı çıkarken giydikleri çorapları inceliyorum. Elbiselerinin altında hijyenik ped olup olmadığını tahmin etmeye çalışıyorum. Cinsellik hakkında bilgi edinmek için arkadaşlıklarını aradığım kişiler bunlar. Ebeveynlerin veya öğretmenlerin ölümcül günahın ne olduğunu bile söyleyemediği, sırrın bir parçasını yakalamak için sürekli olarak yetişkin konuşmalarını gizlice dinlemek zorunda kaldığınız bir dünyada, sadece büyük kızlar rehber görevi görebilir. Bedenleri zaten sessiz bir bilgi kaynağıdır. Bana kim dedi ki, "Eğer yatılı öğrenci olsaydın, sana yatakhanede kanlı pedimi gösterirdim"?

Biarritz fotoğrafındaki kız çocuksu görünüm aldatıcı. Bayan L.'nin sınıfında en uzunlardan biriyim ama göğüslerim düz ve meme gelişimi belirtisi yok. O yıl, adet görmeyi sabırsızlıkla bekliyordum. Bir kızı ilk kez gördüğümde, adet olup olmadığını merak ediyordum. Adet görmediğim için kendimi aşağılık hissediyordum. Yedinci sınıfta, bedenler arasındaki eşitsizlik şüphesiz en hassas olduğum konuydu.

Daha büyük görünmeye çalışıyordum. Annemin yasağı ve özel okulun onaylamaması olmasaydı, on bir buçuk yaşındayken çorap ve yüksek topuklu ayakkabılarla kiliseye gider, ruj sürerdim. Genç bir hanımefendi gibi görünmek için yapmama izin verilen tek şey perma yaptırmaktı. 1952 baharında annem bana ilk kez kalçalarımı saran düz pileli iki elbise ve birkaç santimetre yüksekliğinde platform topuklu ayakkabılar almama izin verdi. O yaz tüm genç kızların ve kadınların belini ve kalçalarını vurgulayan, iki metal kancayla tutturulan geniş, elastik siyah kemeri bana

vermeyi reddetti. O kemere duyduğum, tüm yaz boyunca özlediğim o kemirici özlemi hatırlıyorum.

(52'yi resimlerle birlikte hızlıca sıraladığımda, *Küçük Deliliğim'i* , *Meksika'yı* , siyah elastik kemeri, annemin kırmızı ve sarı çiçekli mavi krep elbisesini, siyah plastik bir tırnak bakım setini hatırlıyorum; sanki zaman sadece nesnelerle ölçülüyormuş gibi. Bir yılda, hatta belirli bir mevsimde ortaya çıkıp kaybolan kıyafetler, reklamlar, şarkılar ve filmler, arzuların ve duyguların kronolojisine biraz kesinlik getiriyor. Siyah elastik kemer, erkekleri memnun etme arzusuna uyanışı güvenilir bir şekilde tarihlendiriyor; daha önce izine rastlamadığım bir arzu ve *Küba'ya Yolculuk şarkısı*, aşk ve uzak diyarların hayali. Proust buna benzer bir şey yazmıştı: hafızamız dışımızda, zamanın yağmurlu nefesinde, sonbaharın ilk alevinin kokusunda vb. bulunur. Geri dönüşleriyle bize kişinin kalıcılığını teyit eden doğanın şeyleri. Benim için -ve belki de benim kuşağımdaki herkes için- anıları bir yaz hitine, moda olan bir kemere, kaybolmaya mahkum şeylere bağlı olan hafıza, kalıcılığımın hiçbir kanıtını sunmuyor.) Ya da kimliğim. Bu bana parçalanmışlığımı ve tarihsel kökenimi hissettiriyor ve doğruluyor.)

Sınıfın üstünde, erişilmez bir evren gibi, kurumun "büyük kızlar" diye adlandırdığı, altıncı sınıftan felsefeye kadar olan öğrenciler vardı. Büyük kızların en yaşlıları ders aralarında sınıflarını değiştiriyorlardı ve onları koridorlarda dolu evrak çantalarıyla yürürken görüyorduk. Sınıfları sessizdi; oyun oynamazlardı, küçük gruplar halinde, şapel duvarına yaslanarak veya ıhlamur ağaçlarının altında konuşurlardı. Bana öyle geliyordu ki, biz onları sürekli izliyorduk ve onlar asla bize bakmıyorlardı. Onlar, bizi okulun ve hayatın zirvesine doğru çeken imgelerdi. Genç kadın bedenleri ve özellikle de cebirden Latinceye kadar uzanan ve ödül töreninde ortaya çıkan bilgi birikimleri nedeniyle, sadece bize yukarıdan bakabileceklerine ikna olmuştum. Dokuzuncu sınıf bir sınıfa itiraf kağıdı vermek için girmek beni dehşete düşürdü. Bütün gözlerin, bilginin görkemli akışını bozmaya cüret eden gülünç yedinci sınıf halime çevrildiğini hissettim. Çıktığımda, sağır edici bir kahkaha ve ıslık gürültüsünün beni karşılamamasına şaşırdım. Büyük kızlardan bazılarının dokuzuncu sınıfı tekrarladıkları için geride kaldıklarını tahmin etmemiştim. Bilseydim bile,

onların üstünlüğüne olan inancım sarsılmazdı: onlar bile benden çok daha fazla şey biliyorlardı.

O yıl, öğleden sonraki dersten önce, yedinci sınıftaki uzun boylu bir kızı, sırasının ortasında arayarak bulmaya çalıştım. Minyon yapılıydı, ince belliydi, alnını ve kulaklarını gizleyen orta uzunlukta kıvırcık siyah saçları ve dolgun, süt gibi beyaz, nazik bir yüzü vardı. Onu fark etmiş olabilirim çünkü benimle aynı kırmızı deri fermuarlı botları giyiyordu, oysa o zamanlar siyah kauçuk kar botları çok modaydı. Beni fark edip benimle konuşabileceği düşüncesi aklıma hiç gelmedi. Onu, saçlarını, yuvarlak, çıplak baldırlarını izlemekten ve sözlerini yakalamaktan zevk alıyordum. Tek istediğim onun adını ve soyadını, yaşadığı sokağı öğrenmekti: Le Havre yolunda Françoise Renout veya Renault.

Bana kalırsa özel okulda kimseyle arkadaş değildim. Kızların evine gitmezdim ve kimse benim evime gelmezdi. Ama okul dışında, aynı güzergahı kullanmamız dışında, sosyalleşmezdik. Sadece işe gidip gelme yoluyla kurulan arkadaşlıklarımız vardı. İşe gidip gelme yolculuğumun bir kısmını, bölgeden bir çiftçinin kızı olan Monique B. ile paylaşırdım. O, sabahları bisikletini yaşlı bir teyzesinin evinde bırakır (öğlen onunla öğle yemeği yerdi) ve akşamları alırdı. Benim kadar uzun boylu ve gelişmemiş olmasına rağmen, tombul yanakları ve dolgun dudakları vardı; dudak kenarlarında yemek izleri sık sık kalırdı. Endişeyle çalışır, vasat sonuçlar elde ederdi. Onu saat birde teyzesinin evinden almaya gittiğimde, önce birbirimize ne yediğimizi anlatırdık.

Ailemde ve mahallemde özel okula giden tek kişi olduğum için, ders dışında kimseyle okulla ilgili arkadaşlığım yoktu.

(İşten izinli olduğum sabahlar, öğlene kadar yatakta kaldığım zamanlarda oynadığım bir oyunun anısı. Yaşlı bir hanımın bana verdiği büyük bir paket eski kartpostalın boş arka yüzlerine bir kızın adını ve soyadını yazardım. Adres yok, sadece kartpostalda resmedilen kasabanın adı. Yazışma bölümüne hiçbir metin yazılmazdı. Ad ve soyadları *Lisette , Le Petit Écho de la mode ve Les Veillées des chaumières'den* almıştım ve kendime, gazetede göründükleri sırayla kullanma kısıtlamasını koymuştum. Başka isimler eklemek ve oyuna devam etmek için isimlerin üzerini

çiziyordum. Onlarca alıcı uydurmanın sonsuz bir zevki (cinsel arzuya benzer bir şey). Bazen, çok nadiren, kendime de boş bir kart gönderirdim.)

İnsanlar okulun benim için her şey olduğunu söylüyor.

Annem, dini hukukun ve bu okulun ilkelerinin somutlaşmış halidir. Haftada birkaç kez ayine, kışın akşam duasına, kutsama törenine, Paskalya öncesi oruç dönemindeki vaazlara ve Kutsal Cuma günü Haç Yolu'na gider. Gençliğinden beri, dini törenler ve diğer kutlamalar onun için dışarı çıkıp saygın bir ortamda iyi giyinmenin saygın fırsatlarını temsil etmiştir. Beni bu etkinliklere çok erken yaşta dahil etti (Le Havre yolundaki Boulogne Meryem Ana heykelini almak için uzun bir yürüyüşü hatırlıyorum) ve bana bir törene katılmanın veya Bonsecours Meryem Ana'yı ziyaret etmenin, ormanda yürüyüş yapmanın verdiği zevk kadar keyifli olduğunu hayal ettirdi. Müşterisi olmadığı zamanlarda, öğleden sonra yukarı çıkıp yatağının ayak ucunda, üzerinde asılı duran haçın önünde diz çöker. Ailemle paylaştığım odada, Lisieux'lü Aziz Thérèse'in büyük bir fotoğrafı, Kutsal Yüz'ün bir kopyası ve Kutsal Kalp'in bir gravürü çerçevelenmiş halde bulunmaktadır. Şöminenin üzerinde Meryem Ana'nın iki heykeli var; biri alçıdan, diğeri karanlıkta parlamasını sağlayan özel bir turuncu boyayla kaplı. Akşamları annemle ben, sabahları okulda okuduğumuz aynı duaları sırayla yataktan yatağa okuyoruz. Cuma günleri asla et, biftek veya şarküteri yemiyoruz. Yaz boyunca hep birlikte yaptığımız tek büyük gezi, otobüsle Lisieux'ye yaptığımız bir günlük hac yolculuğu; Karmelit manastırında ayin ve komünyon, bazilika ve azizenin doğum yeri olan Les Buissonnets'i ziyaret etmek.

Annem, savaşın sonunda, bombalamalar sırasında bizi koruduğu için Meryem Ana'ya şükranlarını sunmak amacıyla piskoposluk hacı kafilesiyle birlikte tek başına Lourdes'e gitti.

Annem için din, *yüce* sayılan her şeyin ayrılmaz bir parçasıydı: bilgi, kültür ve iyi bir eğitim. Resmi okul eğitiminin yokluğunda, yücelme ayine katılmak ve vaaz dinlemekle başlardı; bu , *zihni genişletmenin bir yoluydu.* Bu nedenle, örneğin özel okulun okuma yasaklarını hiçe sayarak (çok sayıda roman ve gazete satın alıp okudu ve daha sonra bunları bana ödünç verdi) ve başarıya zararlı olduğuna inandığı fedakarlık ve teslimiyet

emirlerini reddederek, özel okulun ilkelerinden ve amaçlarından kendini uzaklaştırdı. Katolik gençlik grubunun ve Haçlı Cemiyeti'nin beyin yıkamasından, aritmetik ve yazım kurallarının üzerine çıkan aşırı dini eğitimden korkuyordu. Din, eğitimin yerine geçmemeli, ona yardımcı olmalıydı. Benim rahibe olmam fikri onu üzecek ve umutlarını yıkacaktı.

Dünyanın dönüşümü onu ilgilendirmiyor, ya da bir dükkan sahibinden gelmesi uygunsuz görünüyor; sadece artık kiliseye gitmeyen mahalle kızlarına yönelik gülümseyen bir yorum. Annemin, fabrika işçisi olarak geçmişinden şekillenen, şiddet dolu ve hırslı kişiliğine, mesleğine uyarlanmış dini şudur:

Bireyselci bir uygulama, maddi yaşamı garanti altına almak için şansı kendi lehine çevirmenin bir yolu.

Bu, onu ailenin geri kalanından ve mahalledeki müşterilerin çoğundan ayıran, seçilmişliğinin bir işaretidir.

Bu, şehir merkezindeki küçümseyici burjuva kadınlarına, eski bir fabrika işçisinin dindarlığı ve kilisedeki cömertliği sayesinde onlardan daha değerli olduğunu gösterme yönünde bir toplumsal talepti.

Geleceğimin bir parçası olduğu, genel bir mükemmellik ve kendini gerçekleştirme arzusunun çerçevesi.

(Annemin hayatında dinin anlamını ve rolünü tam olarak kavramak imkansız gibi görünüyor. Benim için, 1952'de, annem din *demekti* . Özel okul sistemini daha kısıtlayıcı bir şekilde değiştirdi. En sık tekrarladığı ilkelerden biri şuydu: *Örnek alın* (nezaket, iyilik, çalışkanlık konusunda, şu veya bu kişiden) ama *kopyalamayın* (başkasının hatalarını). Her şeyden önce, *kendinize örnek olun* (nezaket, çalışma, iyi davranış vb. konularda). Peki *insanlar sizin hakkınızda ne düşünecek?*)

Bana okumam için verdiği gazeteler ve romanlar, *Bibliothèque Verte serisine* ek olarak, özel okulun ilkeleriyle çelişmiyordu. Hepsi, yetkin okuma için temel koşula uyuyordu: *tüm okuyucular için uygun olmak. Bunlar arasında *Les Veillées des chaumières* , *Le Petit Écho de la mode** ve Delly ile Max du Veuzit'in romanları vardı. Bazı kitapların kapaklarında *"Ouvrage couronne par l'Académie française" (Fransız Akademisi tarafından taçlandırılmış eser*) etiketi bulunuyordu; bu da edebi

değerlerinden daha fazla olmasa da, ahlaki gerekliliklere uygunluklarını kanıtlıyordu. On iki yaşıma geldiğimde, yaklaşık on beş kitaptan oluşan Berthe Bernage'ın * *Brigitte** serisinin ilk ciltlerine zaten sahiptim. Bunlar, bir günlük biçiminde, Brigitte'in nişanlı, eş, anne ve büyükanne olarak hayatını anlatıyordu. Ergenlik çağımın sonuna doğru, koleksiyonun tamamına sahip olacaktım. Yazar , **Brigitte jeune fille** adlı eserinin önsözünde şöyle yazmıştı:

Brigitte tereddüt eder ve hatalar yapar, ama her zaman doğru yola döner (...) çünkü tarih doğru kalmayı iddia eder. Şimdi, iyi bir soydan gelen, incelikli bir ruh, güzel örneklerle, bilge öğretilerle, sağlam bir kalıtımla ve Hristiyan disipliniyle güçlendirilmiş bir ruh, "başkaları gibi yapmaya" ve görevi zevke feda etmeye meyilli olabilir, ancak böyle bir ruh nihayetinde ne pahasına olursa olsun görevi seçecektir (...) Fransa'nın gerçek kadını her zaman ve hâlâ evini, ülkesini seven ve dua eden bir kadındır.

Brigitte, gerçek genç hanımefendinin idealini temsil eder: mütevazı, maddi varlıklara karşı kayıtsız, oturma odasının, piyanonun olduğu, tenise, sergilere, Bois de Boulogne'da çay partilerine gidilen bir dünyada. Ebeveynlerin asla tartışmadığı bir dünyada. Kitap, Hristiyan ahlak ilkelerinin mükemmelliğiyle birlikte burjuva yaşam tarzının mükemmelliğini de öğretir [(3)] .

(Bu tür hikayeler bana Dickens'ın kitaplarından daha gerçekçi geldi çünkü olası bir kaderin çizgilerini izliyorlardı: aşk-evlilik-çocuklar. O halde gerçeklik mümkün olan şey midir?)

Brigitte jeune fille*O sıralar Delly'nin* ve *Esclave ou reine* kitaplarını okuyor, Bourvil'in *Pas si bête* oyununu izlemeye gidiyordum; Sartre'ın *Saint Genet'si* ve Calaferte'nin *Requiem des innocents'ı* kitapçılarda satışa çıkıyor, Ionesco'nun *Les chaises'i* ise tiyatroda oynuyordu. Bu iki seri benim için sonsuza dek ayrı kalacak.

Babam sadece bölgesel gazeteyi okur ve din, anneme yönelik sinirli yorumları dışında konuşmalarında yer almaz: "Sürekli kilisenin etrafında dolaşıyorsun," "Rahibe ne anlatıyorsun Allah aşkına?" veya rahiplerin bekârlığıyla ilgili şakalar yapar ki annem bunlara asla cevap vermez, sanki

bunlar yakışıksız küfürlermiş gibi. Pazar ayinlerinin yarısına katılır, daha hızlı dışarı çıkarılmak için kilisenin arkasında ayakta durur ve ölümcül günaha düşmeden önceki son şans olan Paskalya ayinini (günah çıkarma ve komünyon) bir angarya gibi erteler. Annem, kurtuluşunu sağlamak için bu asgari düzeyden fazlasını talep etmez. Akşamları, çoktan uyumuş gibi yaparak dualara katılmaz. Gerçek bir dinin işaretlerinden ve dolayısıyla *manevi gelişim* arzusundan yoksun olan babam, *kuralları koymaz.*

Ama annemde olduğu gibi, özel okul onun için de nihai referans noktasıdır: "Yaptıklarını, konuşma tarzını vs. görseler ya yatılı okulda ne derlerdi acaba?"

Ve: *okulda küçümsenmemelisiniz.*

İçinde hapsolduğum çevrelerin kodlarını ve kurallarını ortaya çıkardım. İçimden akan ve kendime ve dünyaya dair algımı oluşturan dilleri kataloglamıştım. Haziran ayındaki o Pazar gününün sahnesine hiçbir yerde yer yoktu.

Bu, benim sahip olduğum iki dünyadan hiçbirinde kimseye söylenemezdi.

Artık içki içmeyen, kavga etmeyen ve dışarı çıkarken düzgün giyinen, terbiyeli insanlar kategorisine ait değildik. Her yıl yeni bir bluzum, güzel bir dua kitabım olabilir, her şeyde birinci olabilir ve dualarımı okuyabilirdim, ama artık sınıftaki diğer kızlara benzemiyordum. Görmememem gereken şeyleri görmüştüm.

Özel okulun toplumsal masumiyetinde bilmemem gereken bir şeyi biliyordum ve bu da beni, şiddet, alkolizm veya akıl hastalığı nedeniyle "bunu görmek hâlâ üzücü" diye biten hikayelere konu olanların safına, tarifsiz bir şekilde yerleştirdi.

Artık özel okula, onun mükemmelliğine ve kusursuzluğuna layık değilim. Utanç verici bir duruma düştüm.

Utanç duygusunun en kötü yanı, onu sadece sizin hissettiğinizi düşünmenizdir.

Büyük bir şaşkınlıkla piskoposluk sınavına girdim ve Bayan L.'nin şaşkınlığı ve hayal kırıklığına rağmen sadece "iyi" bir not aldım. Bu olay, ertesi Çarşamba, 18 Haziran'da gerçekleşti.

Ertesi Pazar, 22 Haziran'da, önceki yıl olduğu gibi, Rouen'deki Hristiyan Okulları Gençlik Festivali'ne katıldım. Otobüs öğrencileri gece geç saatlerde geri getirdi. Bayan L., kızları benim mahallemin de bulunduğu bir bölgeye götürmekle görevliydi. Saat gece bir civarıydı. Bakkalın

kepenklerine vurdum. Bayağı bir süre sonra, dükkanda ışıklar yandı ve annem kapıda belirdi; dağınık saçlı, uykudan dilsiz, buruşuk ve lekeli bir gecelikle (bizim idrar yaptıktan sonra kendimizi silmek için kullandığımız türden). Bayan L. ve öğrenciler, iki ya da üçü, konuşmayı kestiler. Annem mırıldanarak iyi akşamlar dedi, kimse cevap vermedi. Sahneyi sonlandırmak için bakkala koştum. Annemi ilk kez özel okulun gözünden görmüştüm. Hafızamda, babamın annemi öldürmeye çalıştığı sahneye hiç benzemeyen bu sahne, bana onun bir uzantısı gibi geliyor. Sanki annemin süssüz, rahat bedeni ve tartışmalı tişörtünün ortaya çıkmasıyla gerçek doğamız ve yaşam biçimimiz açığa çıkmıştı.

(Doğal olarak, annemin gömleğinin üzerine giyeceği bir sabahlığı olsaydı, özel okuldaki kızların ve öğretmenin şaşırmayacağını ve o akşamı hiç hatırlamayacağımı düşünmedim. Ama sabahlıklar veya bornozlar, bizim sosyal çevremizde lüks eşya olarak, işe gitmek için kalkar kalkmaz giyinen kadınlar için uygunsuz, hatta gülünç olarak kabul ediliyordu. Benim düşünce sistemimde, sabahlıkların olmadığı yerde, utançtan kaçmak imkansızdı.) Bana kalırsa yaz boyunca yaşanan her şey, değersizliğimizi doğruluyor: "Sadece biz" böyleyiz.

Büyükannem Temmuz başında emboliden öldü. Ben etkilenmedim. Yaklaşık on gün sonra, Corderie mahallesinde yeni evli kuzenlerimden biri ile büyükannemin evinde yaşayan annemin kız kardeşi teyzesi arasında şiddetli bir tartışma çıktı. Sokakta, komşuların bakışları altında ve amcam Joseph'in (babası) teşvikiyle, kuzenim teyzesini feci şekilde dövdü. Kadın kanlar içinde ve morluklarla kaplı bir halde bakkala girdi. Annem onu polis karakoluna ve doktora götürdü. (Dava birkaç ay sonra mahkemede görülecekti.) Bütün ay boyunca nezle ve öksürük çektim. Sonra aniden sağ kulağım tıkandı. İnsanlar yazın nezle için doktora gitmezlerdi genellikle. Kendi sesimi duyamıyordum ve başkalarının sesleri bana bir sisin içinden ulaşıyordu. Konuşmaktan kaçındım. Bu şekilde yaşamaya mahkum olduğumu düşündüm.

Temmuz ayında, Rue de la Corderie'deki olaylara gelince. Bir akşam, kafe kapandıktan sonra, masada gözlüklerimin saplarının yamuk olduğundan defalarca şikayet ettim. Ben onları düzeltirken, annem onları kaptı ve tüm gücüyle mutfak zeminine fırlattı, bağırarak.

Bardaklar paramparça olmuştu. Sadece bir gürültü, anne babamın sitemlerinin çarpışması ve kendi hıçkırıklarım dışında hiçbir şey

hatırlamıyorum. Ayrıca, bir felaketin kendi seyrini izlemesi gerektiği hissi, "Artık gerçekten delirdik" gibi bir şey.

Utançta şöyle bir şey var: Artık her şeyin başınıza gelebileceği, bunun asla sona ermeyeceği, utancın daha da fazla utanç gerektirdiği hissi.

Büyükannemin ölümünden ve teyzemin yediği dayaklardan bir süre sonra, her zamanki gibi yaz tatilimizi deniz kenarında geçirmek için annemle otobüsle Étretat'a gittik. Annem yas kıyafetleriyle gidip geldi, sadece sahilde "Étretat halkının yorumlarından kaçınmak için" kırmızı ve sarı çiçekli mavi elbisesini giydi. Yaklaşık yirmi yıl önce kaybolan veya kasten yırtılan bir fotoğrafımda, dizlerime kadar suya batmış halde, arka planda Aiguille ve Porte d'Aval ile birlikte görünüyordum. Dik duruyordum, kollarımı yanlarıma bastırmış, karnımı içeri çekmeye ve düz göğsümü daha belirgin hale getirmeye çalışıyordum, yün örgü bir mayoya sıkışmıştım.

Kış aylarında annem, babam ve beni kasabanın otobüs şirketi tarafından düzenlenen bir geziye kaydettirmişti. Plan, Lourdes'e gidip Rocamadour ve Padirac Mağarası gibi turistik yerleri ziyaret etmek, orada üç dört gün kaldıktan sonra gidiş yolundan farklı bir rota üzerinden, Biarritz, Bordeaux ve Loire Vadisi şatolarından geçerek Normandiya'ya geri dönmekti. Lourdes'e gitme sırası babamda ve bendeydi. Ağustos ayının ikinci yarısında, yola çıkacağımız sabah—hava hala karanlıktı—Rue de la République'in kaldırımında otobüsü çok uzun süre bekledik. Otobüs, geziye katılacak diğer kişileri almak için küçük bir sahil kasabasından geliyordu. Bütün gün yolculuk yaptık, sabah Dreux'deki bir kafede ve öğlen Olivet'teki Loiret Nehri kıyısındaki bir restoranda mola verdik. Durmaksızın yağmur yağmaya başladı ve pencereden manzarayı hiç göremiyordum. Dreux'deki kafede bir köpeğe vermek için koparmaya çalıştığım bir şeker küpüne parmağımı çizmiştim ve parmağım enfeksiyon kapmaya başlamıştı. Güneye doğru yolculuk ederken giderek daha da yönümü kaybettim. Annemi bir daha asla göremeyecekmişim gibi geliyordu. Bir galeta unu üreticisi ve karısı dışında kimseyi tanımıyorduk. Limoges'e gece vakti, Hôtel Moderne'ye vardık. Akşam yemeğinde, yemek salonunun ortasındaki bir masada yalnızdık. Garsonlar yüzünden konuşmaya cesaret edemedik. Her şey hakkında belirsiz bir endişeyle doluyduk, kendimizi ürkütülmüş hissediyorduk.

İlk günden itibaren insanlar başlangıçta oturdukları yerlerde kaldılar ve yolculuğun sonuna kadar yerlerini değiştirmediler (bu yüzden onları hatırlamam çok kolay oldu). Sağdaki ön sırada, önümüzde, Y'den bir kuyumcu ailesinden iki genç kız oturuyordu. Arkamızda, Rouen'deki bir dini kurumda yatılı okuyan on üç yaşındaki kızıyla birlikte dul bir toprak sahibi vardı. Bir sonraki sırada, Rouen'den emekli bir postacı, o da duldu. Daha ileride, kahverengi bir palto ve sandalet giymiş, bekar, obez, laik bir okul öğretmeni vardı. Soldaki ön sırada, galeta unu üreticisi ve karısı, ardından küçük sahil kasabasından birkaç yeni kumaş tüccarı, iki otobüs şoförünün genç eşleri ve üç çiftçi çifti vardı. On gün boyunca, otobüs şoförleri hariç, bizden daha iyi durumda olan yabancılarla bu kadar yakın temas halinde olduğumuz ilk seferdi.

Sonraki günlerde, evden uzakta olmanın acısını daha az çektim. Dağları ve Normandiya'nın beklenmedik sıcaklığını keşfetmekten, restoranlarda öğle ve akşam yemekleri yemekten ve otellerde kalmaktan keyif aldım. Sıcak ve soğuk suyla lavaboda yıkanabilmek benim için bir lükstü. Ailemle yaşadığım sürece ve belki de işçi sınıfına ait olmanın bir göstergesi olarak, "evden ziyade otelde kalmanın daha güzel olduğunu" fark ettim. Her durakta yeni odayı görmek için can atıyordum. Saatlerce orada kalabilir, hiçbir şey yapmadan, sadece orada olabilirdim.

Babam her şeye karşı güvensizliğini sürdürüyordu. Yolculuk boyunca, çoğu zaman dik olan yola bakıyor ve manzaradan çok şoförün hareketlerine dikkat ediyordu. Sürekli yatak değiştirmek onu rahatsız ediyordu. Yemek onun için çok önemliydi ve tanımadığımız yiyeceklere karşı temkinli davranıyor, bahçesinde yetiştirdiği ekmek ve patates gibi sıradan ürünlerin kalitesini acımasızca eleştiriyordu. Kilise ve kale ziyaretlerinde geride kalıyor, sanki beni memnun etmek için bir angarya yapıyormuş gibi davranıyordu. Kendi ortamından, yani zevklerine ve alışkanlıklarına uyan bir aktivite ve insanların yanında olmaktan uzaktı.

Emekli postacı, bisküvi üreticisi ve hediyelik eşya dükkanı sahibiyle arkadaşlık kurmasıyla mutluluğu başladı. Bu kişiler, grubun diğer üyelerinden mesleki zorunluluktan dolayı daha konuşkandı ve görünürdeki farklılıklarına rağmen (beyaz elleri vardı) onunla ortak ilgi alanları paylaşıyorlardı: vergiler ve benzeri konular. Hepsi babamdan daha yaşlıydı ve onun gibi güneş altında yürüyerek yorulmak için gelmemişlerdi. Bu yüzden masada uzun süre kaldılar. Konuşmalar, geçtikleri ülkelerin

kuraklığı, yağmursuz geçen ayların sayısı, güney aksanı, evden farklı olan her şey ve Lurs'taki suç oranı etrafında dönüyordu.

On üç yaşındaki Elisabeth ile arkadaş olmak bana doğal geldi, çünkü aramızda sadece bir yaş fark vardı ve o da beşinci sınıfta olmasına rağmen dini bir okula gidiyordu. Boyumuz aynıydı ama onun daha dolgun bir vücudu vardı ve genç bir kadın gibi görünüyordu. İlk gün, ikimizin de lacivert pileli etek ve ceket giydiğini fark ettim, onunkisi kırmızı, benimki turuncu. Bana yaklaşmama karşılık vermedi, sadece benimle konuştuğumda annesi gibi gülümsedi; annesinin ağzı birkaç altın dişini gösterecek şekilde açılmıştı ve babamla hiç konuşmamıştı. Bir gün, Gençlik Festivali bittiğinde giyilmesi gereken jimnastik üniformamın eteğini ve bluzunu giydim. Fark etti: "Gençlik Festivaline gittin mi?" “Onun cümlesini, büyük bir gülümsemeyle birlikte, aramızdaki yakınlığın bir işareti olarak algılayıp, ‘evet’ demekten gurur duydum. Sonra, garip tonlamasından dolayı, bunun ‘spor kıyafetlerinden başka giyecek bir şeyin yok’ anlamına geldiğini hissettim.”

Gruptaki bir kadının şu sözlerini duydum: "İleride çok güzel olacak." O zaman anladım ki benden değil, Elisabeth'ten bahsediyordu.

Kuyumcu dükkanındaki genç kızlarla konuşmak söz konusu bile değildi. Henüz yolculuğun kadın bedenlerine hiç yaklaşmamıştım, sadece büyüyen, uzun boylu, düz ve tıknaz bir çocuktum.

Lourdes'e vardığımda garip bir duyguya kapıldım. Evleri, dağları, tüm manzarayı sürekli geçip giderken gördüm. Otel restoranındaki masada oturduğumda, karşımda duran sokak duvarı gözlerimin önünden sonsuza dek "geçip gidiyor" gibiydi. Sadece kapalı alanlar hareketsiz kalıyordu. Babama hiçbir şey söylemedim; bunun delilik olduğunu ve böyle kalacağımı düşündüm. Her sabah uyandığımda, manzaranın sonunda hareket etmeyi bırakıp bırakmadığını merak ettim. Bana kalırsa Biarritz'de normale dönmüştüm.

Babam ve ben, annemin önerdiği dini uygulamaları yerine getirdik: meşaleli yürüyüş, açık hava ayini, güneşte ayakta durmak (neredeyse bayılıyordum ve bir kadın bana katlanır sandalyesini ödünç verdi), mucizevi mağarada dua etmek. Bu yerleri, dini okulun ve annemin coşkuyla bahsettiği yerleri, güzel bulup bulmadığımı söyleyemem. Orada hiçbir duygu hissetmedim. Sadece Gave Nehri kıyısındaki gri bir sabahın belirsiz bir can sıkıntısı anısı.

Grupla birlikte, surlarla çevrili kaleyi, Bétharam mağaralarını ve Bernadette Soubirous'un zamanındaki manzaranın bir rekonstrüksiyonunu, Panorama adı verilen bir tür amfi tiyatroda dev bir tuval üzerine yansıtılmış halde gördük. Emekli postacıyla birlikte, Cirque de Gavarnie'ye veya Pont d'Espagne'ye gitmeyen tek kişiler bizdik. Bu geziler fiyata dahil değildi ve babam muhtemelen yeterli para getirmemişti. (Biarritz'deki bir kafe terasında, diğer iki dükkan sahibiyle birlikte içtiği konyakların fiyatını duyduğunda yaşadığı şaşkınlık.) Bu gezi hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. Bilmediğimiz birçok gelenek vardı.

Kuyumcu dükkanındaki genç kadınlar, anıtı ziyaret etmek için otobüsten inerken ellerinde bir turist rehberi vardı. Plaj çantalarından çikolata ve kurabiye çıkardılar. Kendimizi iyi hissetmememiz ihtimaline karşı yanımızda şekerli nane likörü dışında, yiyecek bir şey getirmemiştik, bunun ayıp olacağını düşünmüştük.

Sadece bir çift beyaz ayakkabım vardı, yenileme töreni için aldığım ve çabucak kirlenen ayakkabılar. Annem bana onları beyazlatmak için hiçbir

şey vermemişti. Bilmediğimiz bir şehirde, bir dükkan aramak zorunda kalacağımız için, beyazlatıcı almak aklımıza bile gelmemişti. Lourdes'te bir akşam, yatak odası kapılarının önünde sıralanmış ayakkabıları görünce, benimkileri de oraya bıraktım. Ertesi gün onları tıpkı önceki günkü gibi kirli buldum ve babam bana güldü: "Sana söylemiştim. Bunun bedelini ödeyeceksin." Bu bizim için akıl almaz bir şeydi.

Anneme, aileme ve tanıdıklarıma göndermek için sadece madalya ve kartpostal aldık. Bir günlük *Le Canard enchaîné* gazetesi dışında hiç gazete almadık. Geçtiğimiz bölgelerdeki günlük gazeteler nerede olduğumuz hakkında bilgi vermedi.

Biarritz'de mayo veya şortum yoktu. Güneşlenmiş, bikinili insanların arasında, üzerimizdeki kıyafetler ve ayakkabılarla sahilde yürüdük.

Hâlâ Biarritz'deyiz, büyük bir kafenin terasında, babam daha önce evde de anlattığını duyduğum, bir rahiple ilgili oldukça müstehcen bir hikâyeyi anlatmaya başladı. Diğerleri de zoraki bir şekilde güldüler.

Dönüş yolundan üç fotoğraf.

Belki de Auvergne bölgesinde, kızıl toprak ve pas rengi otlarla kaplı bir platoda bulunan bir mola yerinde, gruptan uzakta, bir büfede otururken tuvaletimi yaptım. Aklımdan, bir daha asla geri dönmeyeceğim bir yerde kendimden bir parça bıraktığım düşüncesi geçti. Daha sonra, yarın, çok uzakta, okula geri dönecektim ve günlerce, kışa kadar, bu parçam bu ıssız platoda terk edilmiş halde kalacaktı.

Blois Kalesi'nin merdivenlerinde. Soğuk algınlığına yakalanmış olan babam, kontrolsüzce öksürüyordu. Öksürüğü, tonozlu tavanın altında yankılanarak rehberin anlatımını bastırıyordu. Merdivenlerin tepesine ulaşan grubun gerisinde kaldı. Ben de isteksizce de olsa arkamı dönüp onu bekledim.

Seyahatimizin son akşamlarından birinde, Tours'da, şık bir müşteri kitlesinin uğrak yeri olan, ışıl ışıl aydınlatılmış, aynalı bir restoranda yemek yedik. Babam ve ben, grubun ortak masasının en ucunda oturuyorduk. Garsonlar masayı ihmal ediyordu ve yemekler arasında uzun süre bekledik. Yanımızdaki küçük bir masada, dekolteli bir elbise giymiş, bronzlaşmış on

dört ya da on beş yaşında bir kız, babası gibi görünen daha yaşlı bir adamla oturuyordu. Rahat ve özgürce konuşuyor, gülüyorlardı, diğerleriyle ilgilenmiyorlardı. Kız, cam bir kavanozdan koyu kıvamlı bir süt içiyordu – birkaç yıl sonra bunun yoğurt olduğunu öğrendim, ülkemizde hala bilinmiyordu. Aynada kendimi gördüm; solgun, gözlüklerimin ardında üzgün, babamın yanında sessiz, babam ise boşluğa bakıyordu. Beni bu kızdan ayıran her şeyi gördüm, ama onun gibi nasıl olabileceğimi bilmiyordum.

Babam daha sonra, "domuz patatesi"nden yapılmış, beyaz ve tatsız patates püresi servis edilen restoran hakkında alışılmadık bir şiddetle şikayet etti. Birkaç hafta sonra bile, o "domuz patatesli" akşam yemeğine karşı derin bir kızgınlık besliyordu. Bu, söylemeden söylemenin bir yoluydu – belki de bunu çözmeyi öğrenmeye başladığım yer burasıydı – şık "à la carte" müşteri kitlesinin bir parçası olmadığımız için hor görülmenin, maruz kaldığı hakaretin tam boyutunu ifade ediyordu.

(Bu yaz çektiğim her fotoğrafın ardından doğal eğilimim "sonra şunu keşfettim" veya "bunu fark ettim" yazmak olurdu, ancak bu kelimeler yaşanan durumların açık bir şekilde farkında olmayı varsayıyor. Onları anlamsız kılan tek şey utanç duygusuydu. Ama bu ağırlığı, bu yok oluşu hissettiğim gerçeğini hiçbir şey değiştiremez. Bu nihai gerçektir.) 52 yaşındaki kızı, yazı yazan kadınla bir araya getiren odur.

Bordeaux, Tours ve Limoges dışında, bu gezi sırasında ziyaret ettiğim yerlerin hiçbirini bir daha ziyaret etmedim.

Tours'daki restoranın görüntüsü en net olanı. Babamın hayatı ve kültürü hakkında bir kitap yazarken, iki dünyanın varlığının ve bizim aşağıdaki dünyaya ait olduğumuzun tartışılmaz bir kanıtı olarak sürekli aklıma geliyordu.

Haziran ayındaki Pazar günü yaşanan sahne ile bu yolculuk arasında kronolojik bir bağlantı dışında hiçbir ilişki olmayabilir, ancak bir olayın diğerinin ardından gelmesinin ilkinin gölgesinde yaşanmadığını, olayların ardışıklığının hiçbir anlam ifade etmediğini nasıl iddia edebiliriz?

Dönüş yolunda, o geziyi düşünmeden edemedim. Kendimi otel odalarında, restoranlarda, güneşle yıkanmış şehir sokaklarında hayal ettim. Başka bir dünyanın var olduğunu biliyordum; uçsuz bucaksız, yakıcı güneş ışığıyla, sıcak su lavabolu odalarla, romanlardaki gibi babalarıyla sohbet eden kızlarla dolu bir dünya. Biz o dünyanın bir parçası değildik. Şikayet edecek bir şey yoktu.

Bana kalırsa o yaz, seri makaleleri ve birkaç köşe yazısını okuduktan sonra, satın aldığımız tüm gazeteler arasında en çok reklamı yapılan *Petit Écho de la Mode'u* kullanarak gerçekleştirdiğim bir tür ritüel olan "ideal gün" oyununu oynamaya başladım. Süreç her zaman aynıydı. Büyük, güzel bir evde (ya da alternatif olarak Paris'te bir odada) yalnız yaşayan genç bir kadın olduğumu hayal ederdim. Dergide reklamı yapılan her ürünle vücudumu ve görünümümü oluştururdum: güzel dişler (Gibs ile), dolgun kırmızı dudaklar (Rouge Baiser), ince bir figür (X korse) ve benzeri. Postayla sipariş edilebilen bir elbise veya takım elbise giyerdim ve mobilyalarım Galeries Barbès'ten gelirdi. Öğrenimlerim, École Universelle tarafından kariyer beklentileri övülen alanlardaydı. Sadece faydaları övülen yiyecekleri yerdim: makarna, Astra margarin. Gazetede yer alan ürünlerden yola çıkarak kendimi yaratmaktan büyük zevk aldım – titizlikle uyduğum bir kuraldı bu – ve bunu yavaş yavaş, adım adım keşfederek, her bir “reklamı” geliştirmek, görselleri bir araya getirmek ve ideal bir günün öyküsünü organize etmek için zaman ayırdım. Bu, örneğin, Levita yatağında uyanmak, kahvaltıda Banania yemek, "muhteşem saçlarımı" Vitapointe ile taramak, hemşirelik veya sosyal hizmet gibi uzaktan eğitim kurslarıma çalışmak vb. şeylerden oluşuyordu. Haftadan haftaya değişen reklamlar, roman okumanın ardından gelen hayali sürüklenmenin aksine, çok aktif, heyecan verici olan bu oyunu yeniliyordu - gerçek nesnelerle geleceği yaratıyordum - ancak bir türlü bütün bir gün için kullanım kılavuzunu oluşturmayı başaramadığım için de sinir bozucuydu.

Bu gizli, isimsiz bir faaliyetti ve başkalarının da buna karışmış olabileceğine asla inanmadım.

Eylül ayında işler резко düştü; şehir merkezinde bir Coop veya Familistère mağazası açılmıştı. Lourdes gezisi muhtemelen bizim için çok

pahalı olmuştu. Annem ve babam öğleden sonraları mutfakta fısıltıyla konuşurlardı. Bir gün annem, mağarada düzgün dua etmediğimiz için babamı ve beni azarladı. Kahkahalarla güldük ve o da sanki bizim anlayamayacağımız bir cennet bağlantısını ortaya çıkarmış gibi kızardı. Evi satıp bir bakkalda satış elemanı olarak işe girmeyi veya fabrikada çalışmaya geri dönmeyi planlıyorlardı. Durum daha sonra düzelmiş olmalı, çünkü bu olmadı.

Ayın sonuna doğru dişimde çürük oluştu ve annem beni ilk kez Y şehrindeki dişçiye götürdü. İğne için diş etime soğuk su püskürtmeden önce bana, "Elma şarabı içerken canın acıyor mu?" diye sordu. Bu, işçilerin ve köylülerin, yetişkinlerin ve çocukların sofrasında içtiği bir içecekti. Evde, özel okulun yatılı öğrencileri gibi su içerdim, bazen içine nar şurubu da katardım. (Yani, toplumdaki yerimizi belirten hiçbir ifade artık gözümden kaçmıyordu, değil mi?)

Okul yılının başında, bir cumartesi günü okuldan sonra, altıncı sınıf öğretmeni Bayan B. ile birlikte iki veya üç kız öğrenci sınıfı temizliyorduk. Alışık olduğumuz toz bezlerinin arasında, bir aşk şarkısı olan *Boléro'yu* avazım çıktığı kadar söylemeye başladım, sonra sustum. Bayan B.'nin ısrarla devam etmemi istemesine rağmen, devam etmeyi reddettim; çünkü onun, müstehcenliğimi ortaya çıkarmamı beklediğine ve beni şiddetle kınayacağına inanıyordum.

Devam etmenin bir anlamı yok. Utanç sadece tekrar ve birikimden ibarettir.

Hayatımızdaki her şey utanç kaynağı haline geldi. Avludaki pisuvar, paylaşımlı yatak odası (yer darlığı nedeniyle topluluğumuzda yaygın olduğu üzere, orada ailemle birlikte uyuyordum), annemin tokatları ve küfürleri, sarhoş müşteriler ve krediyle alışveriş yapan aileler. Sadece sarhoşluğun derecelerini ve ay sonundaki konserve sığır eti mücadelesini bile bilmem, özel okulun yalnızca cehalet ve küçümseme gösterdiği bir sınıfa ait olduğumu gösteriyordu.

Utanç duymak normaldi, sanki bu, anne babamın mesleğinin, maddi sıkıntılarının, işçi sınıfı kökenlerinin, varoluş biçimimizin doğal bir sonucuymuş gibiydi. Haziran ayındaki o Pazar günkü sahnede olduğu gibi.

Utanç benim için bir yaşam biçimi haline geldi. Öyle ki artık onu algılamıyordum bile; varlığımın ta içine işlemişti.

Her zaman, sonrasında hakkında asla konuşamayacağım, başkalarının bakışlarını dayanılmaz kılacak kitaplar yazmak istemişimdir. Ama on ikinci yaşımda yaşadıklarımı gerçekten yansıtan bir kitap yazmaktan ne kadar utanabilirim ki?

1996 yazı sona ermek üzereydi. Bu yazıyı düşünmeye başladığım sırada Saraybosna pazarına bir havan topu düştü, onlarca insan öldü ve yüzlercesi yaralandı. Gazetelerde bazıları, "Utanç bizi sardı" diye yazdı. Onlar için utanç, bir gün akla gelip ertesi gün terk edilebilecek, bir duruma (Bosna) uygulanıp diğerine (Ruanda) uygulanamayacak bir fikirdi. Herkes Saraybosna pazarındaki kan dökülmesini çoktan unutmuştu.

Bu kitabı yazdığım aylarda, 1952'de meydana geldiği bildirilen her olay – bir filmin, bir kitabın gösterime girmesi, bir sanatçının ölümü vb. – beni hemen etkiledi. Bana öyle geldi ki, bu olaylar o uzak yılın ve çocukluğumun gerçekliğini doğruluyordu. Shohei Ooka'nın 1952'de Japonya'da yayınlanan " *Yangınlar* " adlı kitabında şunu okudum: "Bütün bunlar sadece bir yanılsama olabilir, ama hissettiklerimden şüphe duyamam. Hafıza da bir deneyimdir."

Biarritz fotoğrafına bakıyorum. Babam yirmi dokuz yıldır ölü. Fotoğraftaki kızla artık hiçbir ortak noktam yok, sadece o Haziran Pazar gününden kalma, aklında taşıdığı ve beni bu kitabı yazmaya iten o sahne dışında; çünkü o sahne beni asla terk etmedi. O küçük kızla beni aynı kılan sadece bu sahne, çünkü kimliğimi ve varlığımın kalıcılığını en derinden hissettiğim orgazmı ancak iki yıl sonra yaşadım.

Ekim 1996

1 Norman dilinde gagner malheur, korku sonucu sonsuza dek delirmek ve mutsuz olmak anlamına gelir.

2. Bu uygulama, sağ elin önce başa, sonra göğse, sol omuza ve son olarak sağ omuza konulmasıyla gerçekleştirilir; tercihen tesbihin haçı kullanılır ve sonunda öpülür.

3 2050 yılında, *Vingtáns, Elle gibi* dergilere ve toplumun pratik bir ahlak anlayışı önerdiği birçok romana başvurmak, *Brigitte'in hissettiğiyle aynı yabancılık duygusunu uyandıracaktır elbette.*